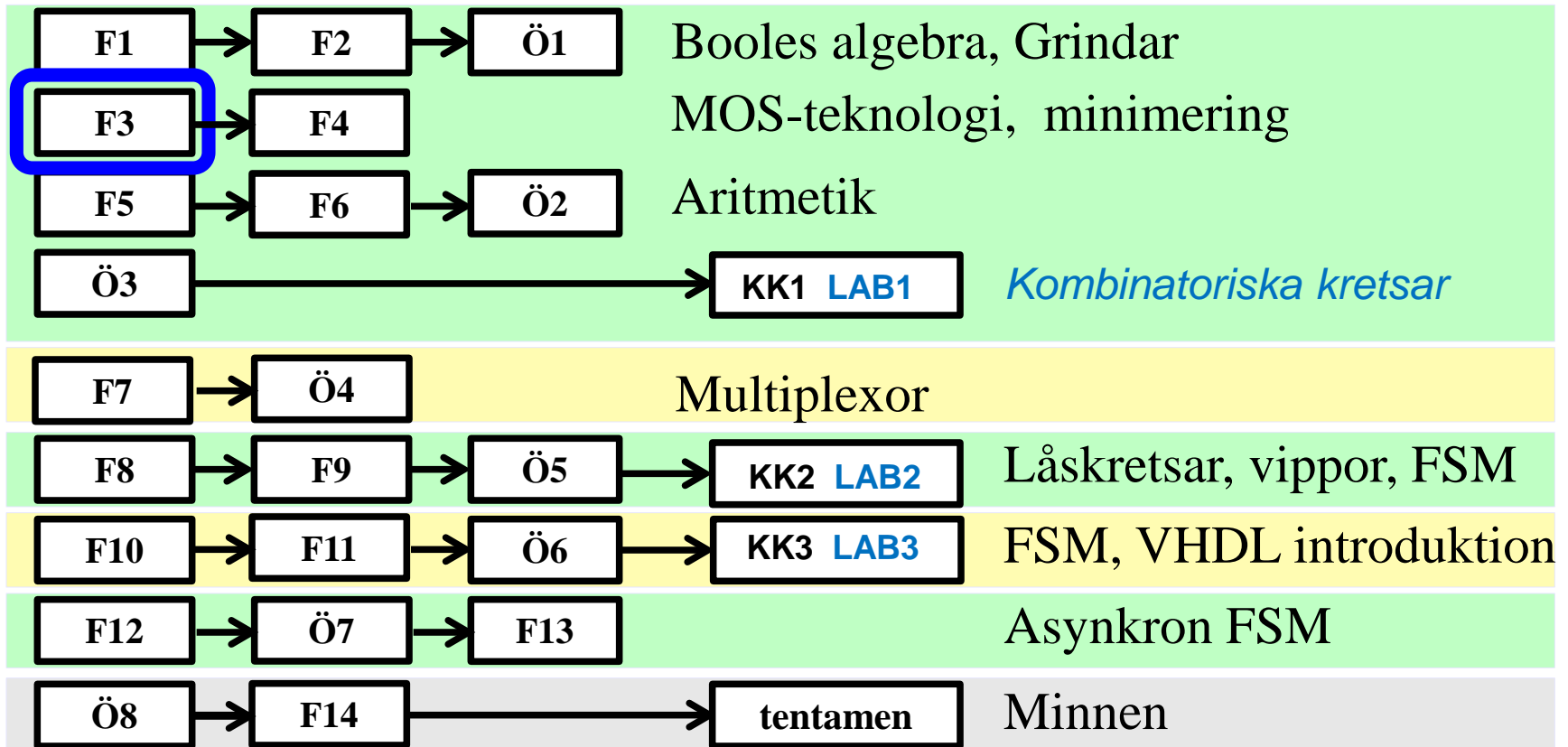

Digital Design IE1204

**F3 CMOS-kretsen,
Implementeringsteknologier**

`william@kth.se`

IE1204 Digital Design

*Föreläsningar och övningar bygger på varandra! Ta alltid igen det Du missat!
Läs på i förväg – delta i undervisningen – arbeta igenom **igen** efteråt!*

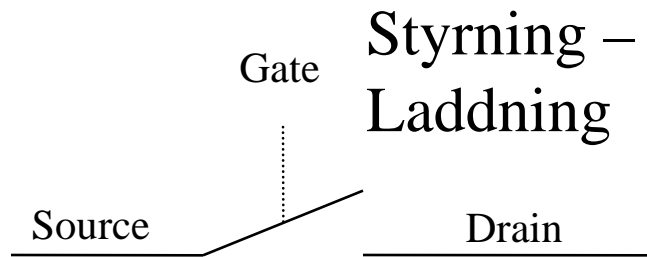
Detta har hänt i kursen ...

Talsystem: Decimala, hexadecimala, oktala, binära

$$(175,5)_{10} = (AE.8)_{16} = (256.4)_8 = (10101110.1)_2$$

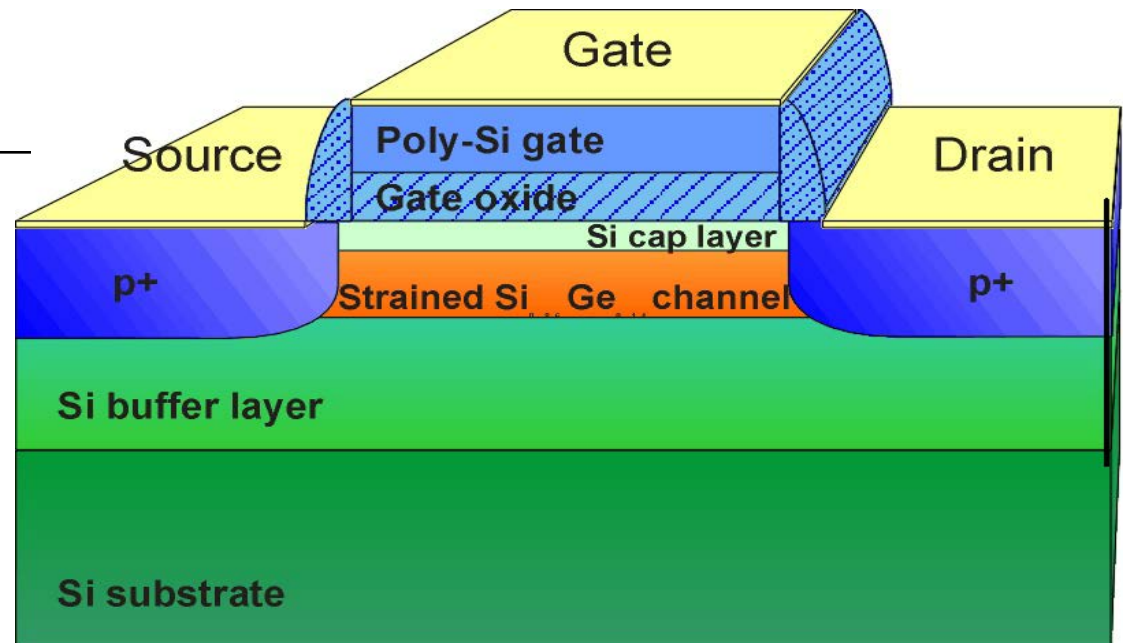
AND OR NOT EXOR EXNOR Sanningstabell,
mintermer Maxtermer PS-form SP-form
deMorgans lag Bubbelgrindar
Fullständig logik NAND NOR

Transistorn en omkopplare utan rörliga delar

Omkopplare – Kan leda ström
(ström=laddning/tid)

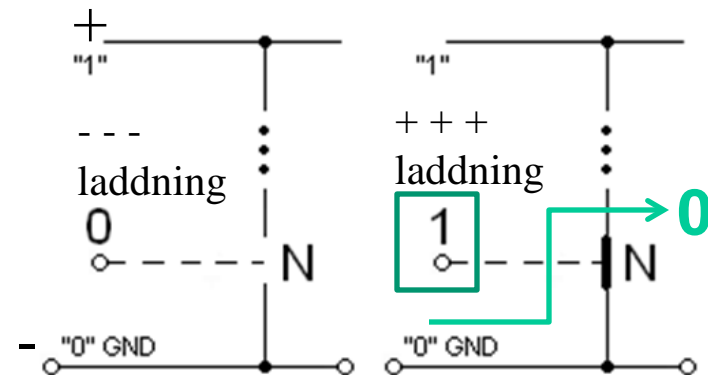
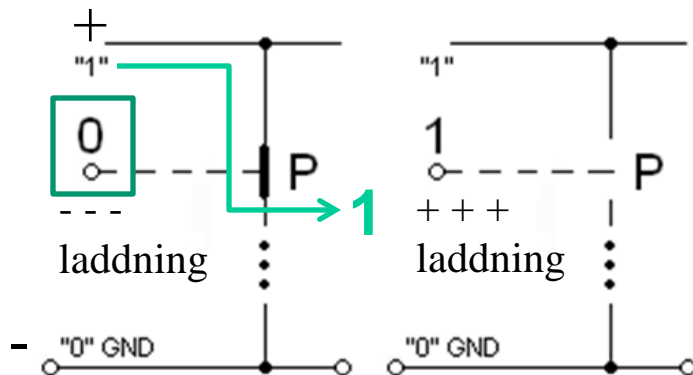
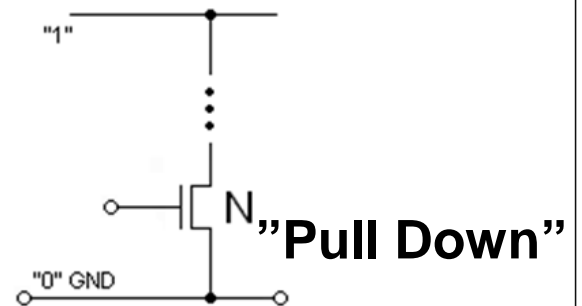
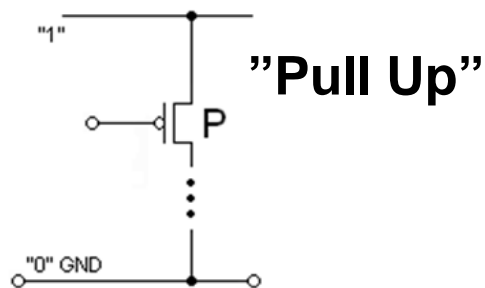
Principskiss för SiGe transistor (KTH)

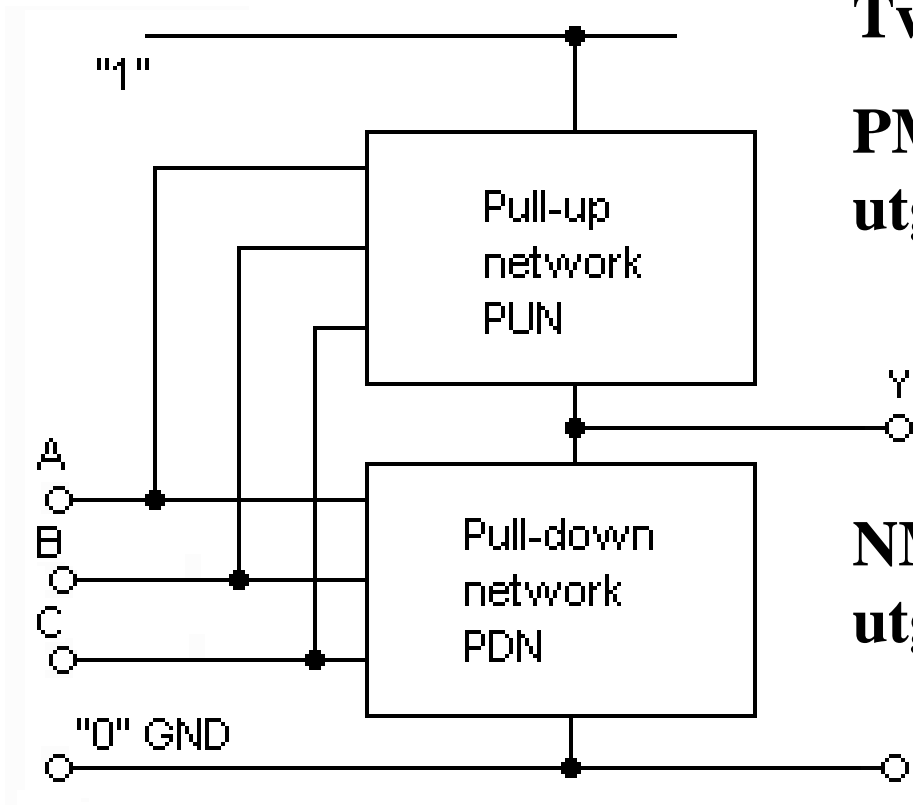
Varför CMOS?

- CMOS-Transistorer är enkla att tillverka
- CMOS-Transistorer är gjorda av vanlig sand => billigt råmaterial
- En transistor är lätt att få att fungera som en switch (omkopplare)

P och N MOS-transistorer

Strukturen av en CMOS-krets

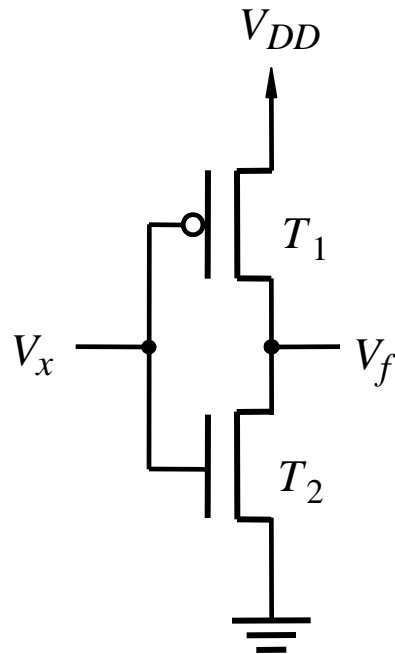

Två olika nät:

**PMOS gör kretsens
utgång "1"**

**NMOS gör kretsens
utgång "0"**

Inverteraren

(a) Circuit

En CMOS-krets består av både PMOS och NMOS-kretsar. CMOS står för (Complementary MOS).

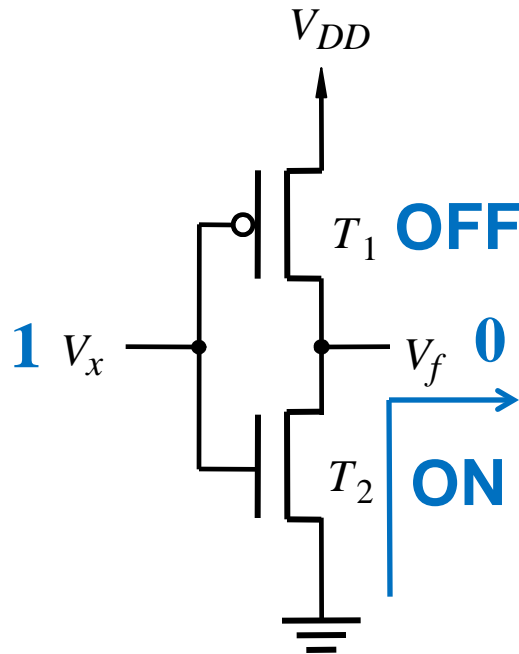
x	T_1	T_2	f
0	on	off	1
1	off	on	0

(b) Truth table and transistor states

Area: $A_{\text{inverter}} = 2$ Transistors

Inverteraren

(a) Circuit

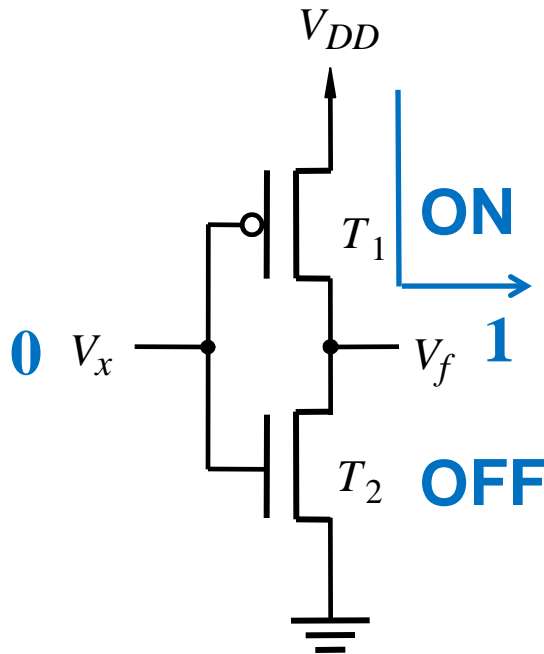
En CMOS-krets består av både PMOS och NMOS-kretsar. CMOS står för (Complementary MOS).

x	T_1	T_2	f
0	on	off	1
1	off	on	0

(b) Truth table and transistor states

Area: $A_{\text{inverter}} = 2$ Transistors

Inverteraren

(a) Circuit

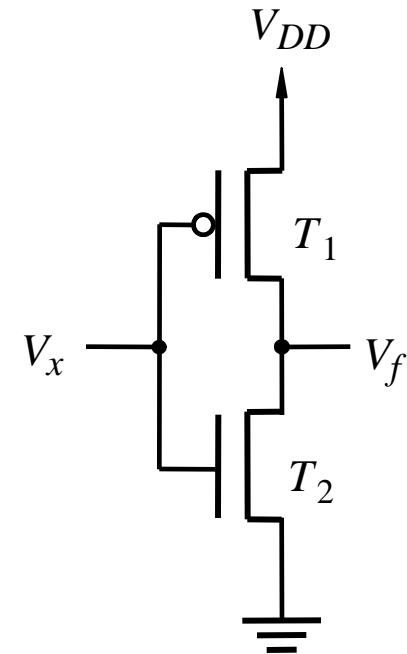
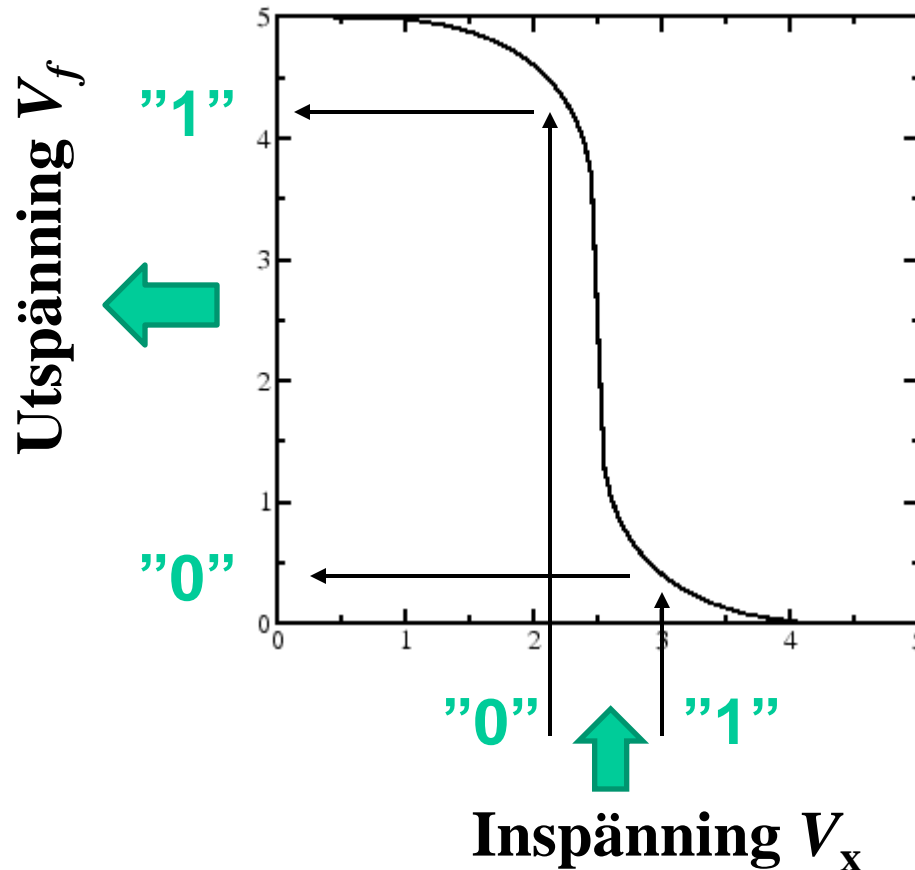
En CMOS-krets består av både PMOS och NMOS-kretsar. CMOS står för (Complementary MOS).

x	T_1	T_2	f
0	on	off	1
1	off	on	0

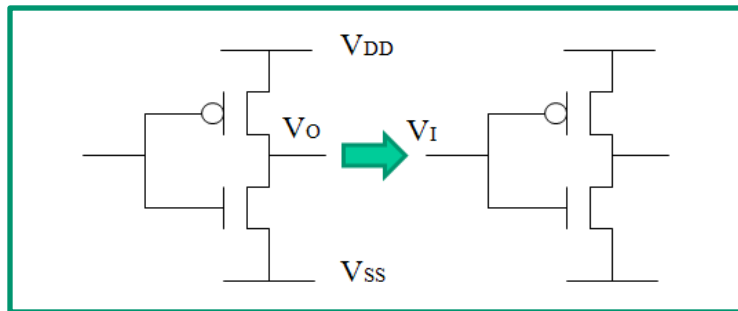
(b) Truth table and transistor states

Area: $A_{\text{inverter}} = 2$ Transistors

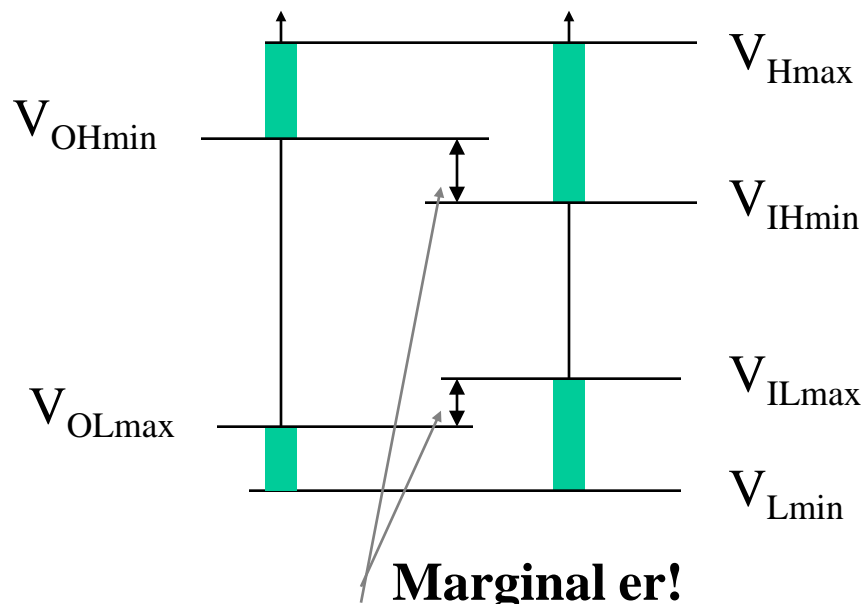
CMOS-inverterarens spänningsnivåer

Typiska signalnivåer för CMOS

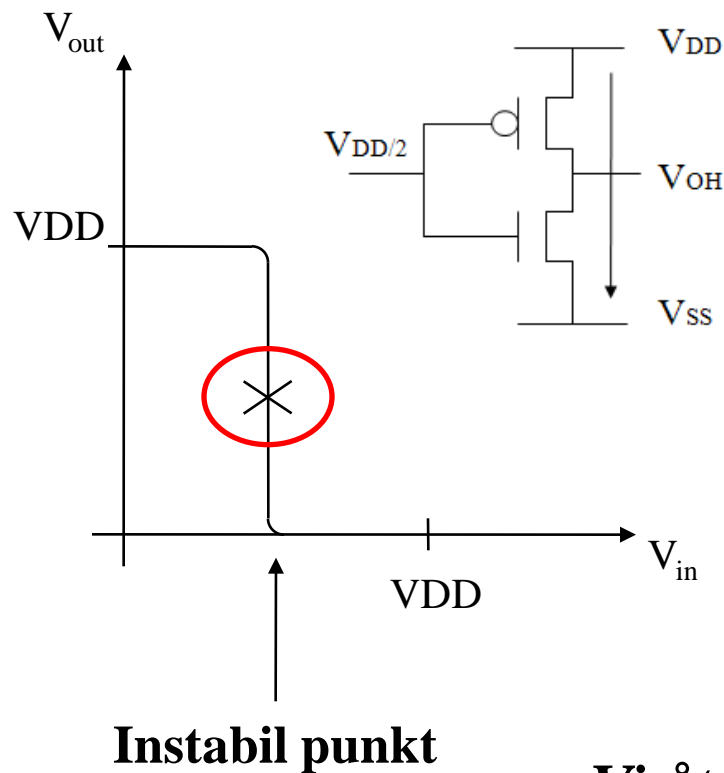

Utgångsspänningar V_O och ingångsspänningar V_I passar varandra som "hand i handske", och med marginal!

Matningsspänning	5.0V	3.3V	1.8V
V_{HMAX}	5.0	3.3	1.8
V_{IHMIN}	2.9	1.9	1.0
V_{LMAX}	2.1	1.4	0.8
V_{LMIN}	0.0	0.0	0.0

En instabil punkt !

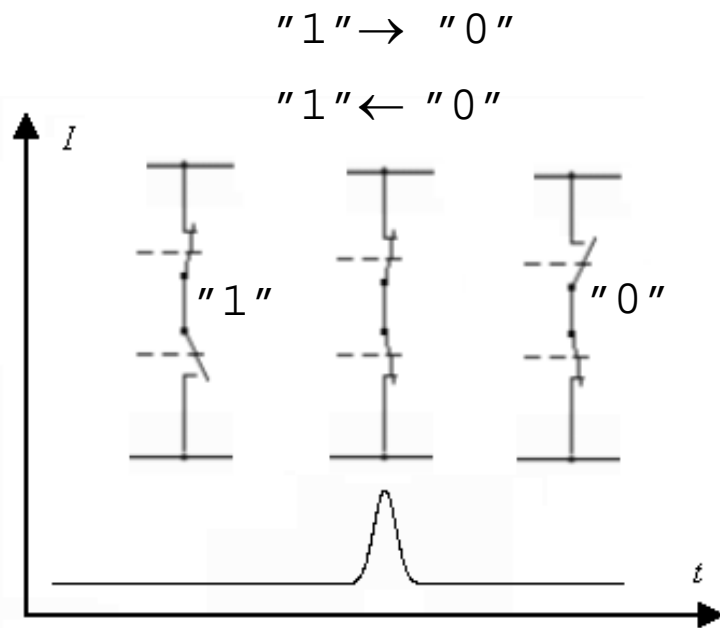

- CMOS-kretsen har en mycket stabil överföringsfunktion
- Vid $V_{in} = V_{DD}/2$ finns en **instabil punkt**, då både T_1 och T_2 leder.
- Om en krets tillfälligt fastnar i detta läge så inträder ett tillstånd som kallas för metastabilitet.
- Om detta tillstånd varar för länge så kan transistorerna i kretsen skadas pga den höga strömmen.

Vi återkommer till metastabilitet ...

CMOS - Dynamisk förlusteffekt !

Klassisk CMOS har *bara* förlusteffekt precis vid *omslaget*.
Förlusteffekten P_F blir proportionell mot klockfrekvensen!

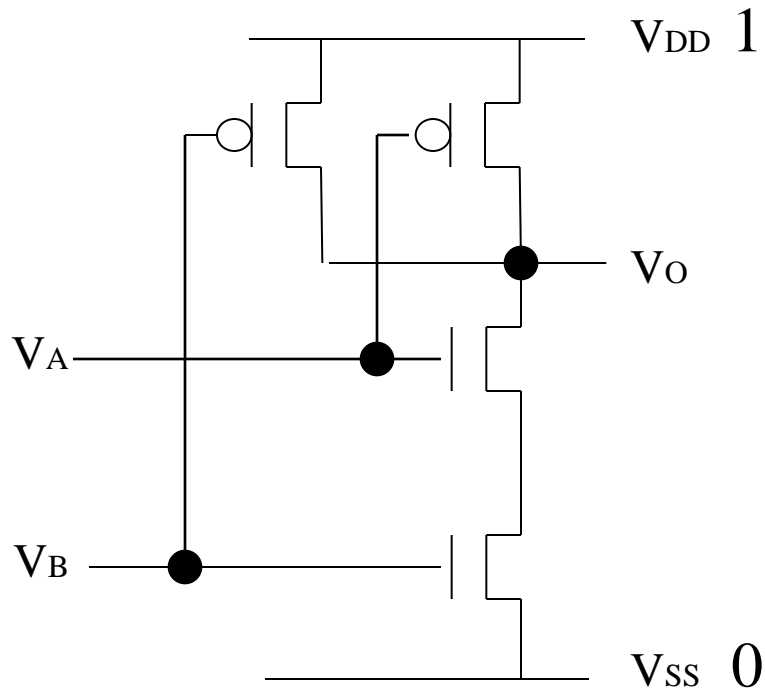
$$P_F \propto f_C \cdot V_{DD}^2$$

P_F Power losses

f_C Clockfrequency

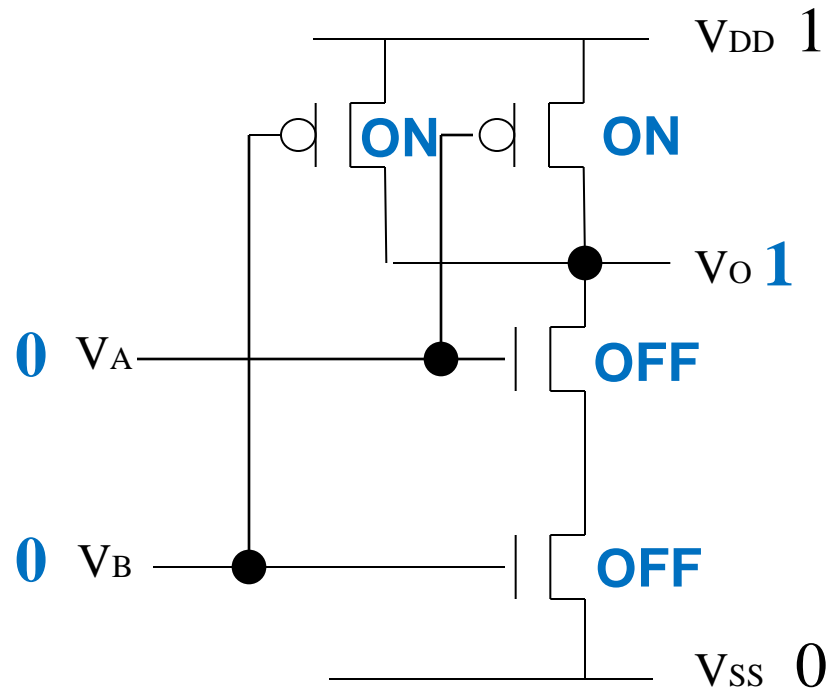
V_{DD} Supply Voltage

Snabbfråga: Vilken grind?

V_A	V_B	V_O
$V_{SS}(0)$	$V_{SS}(0)$	
$V_{SS}(0)$	$V_{DD}(1)$	
$V_{DD}(1)$	$V_{SS}(0)$	
$V_{DD}(1)$	$V_{DD}(1)$	

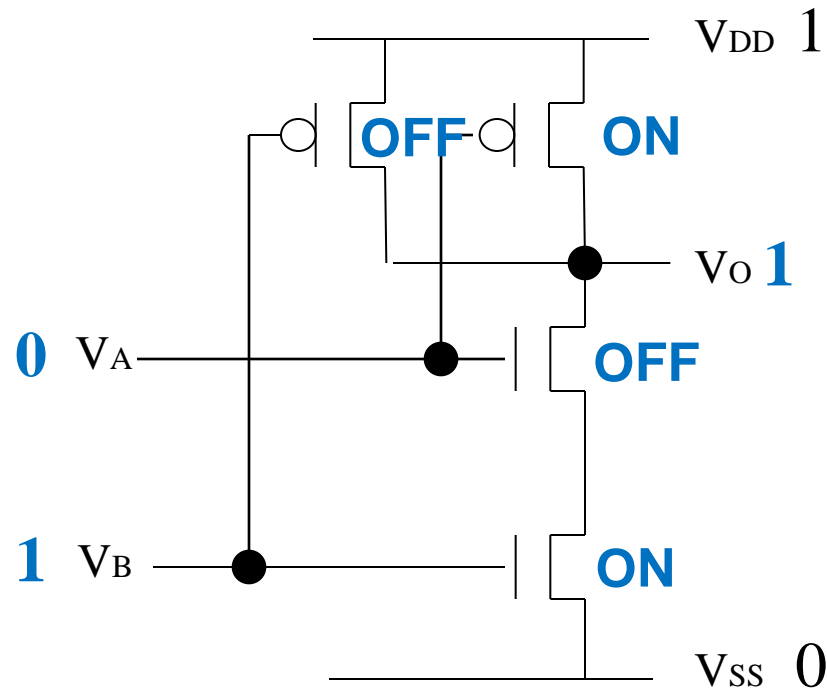
Snabbfråga: Vilken grind?

V_A	V_B	V_O
$V_{SS}(0)$	$V_{SS}(0)$	$V_{DD}(1)$
$V_{SS}(0)$	$V_{DD}(1)$	
$V_{DD}(1)$	$V_{SS}(0)$	
$V_{DD}(1)$	$V_{DD}(1)$	

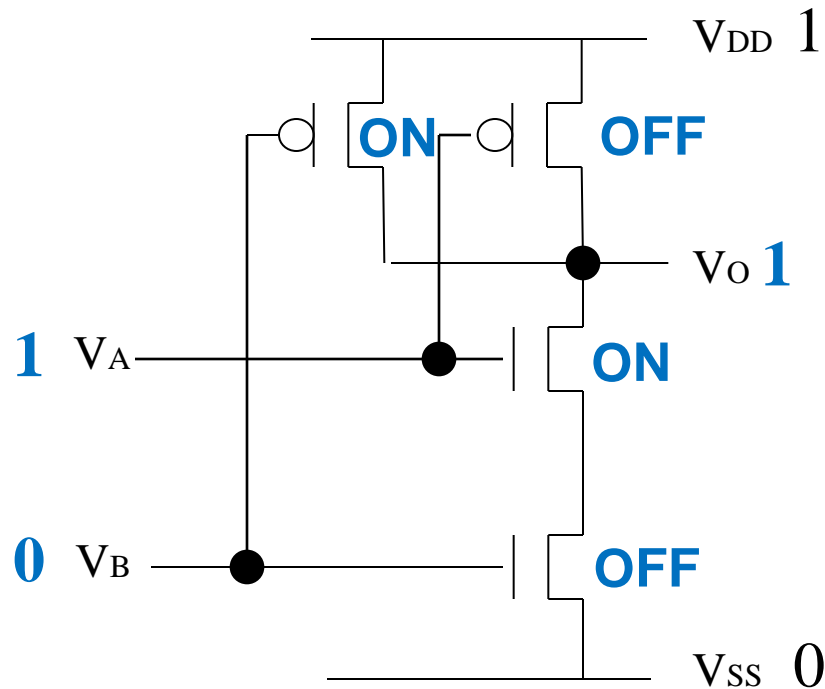

Snabbfråga: Vilken grind?

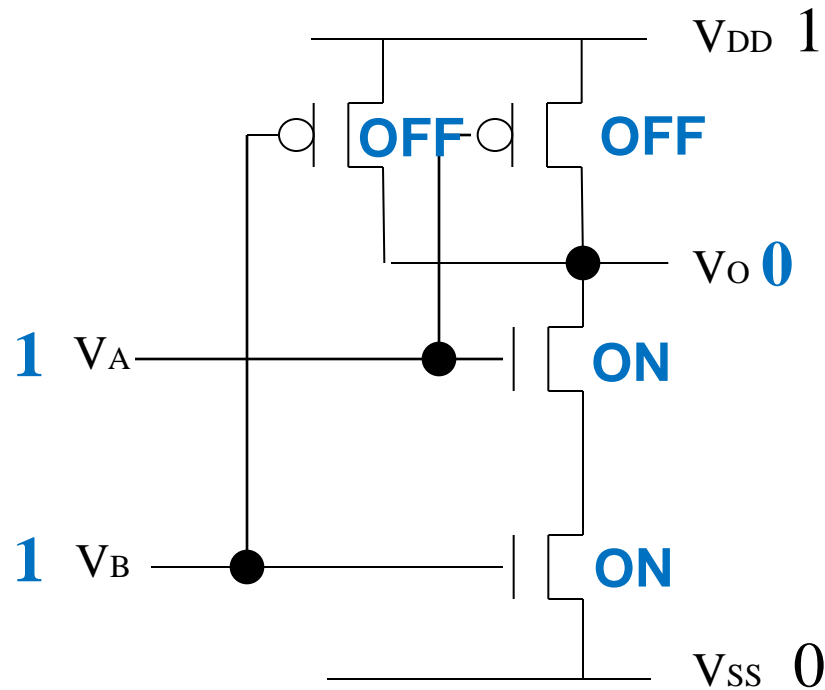
V_A	V_B	V_O
$V_{SS}(0)$	$V_{SS}(0)$	$V_{DD}(1)$
$V_{SS}(0)$	$V_{DD}(1)$	$V_{DD}(1)$
$V_{DD}(1)$	$V_{SS}(0)$	
$V_{DD}(1)$	$V_{DD}(1)$	

Snabbfråga: Vilken grind?

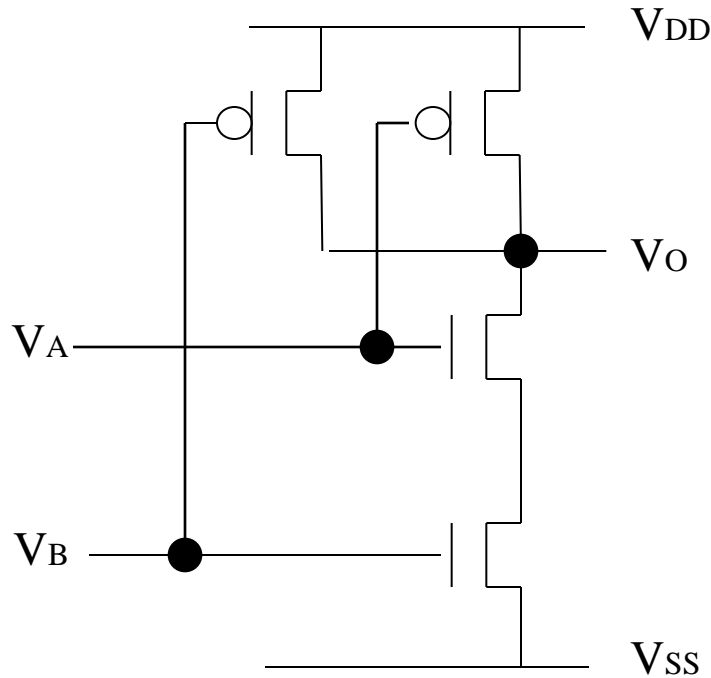
V_A	V_B	V_O
$V_{SS}(0)$	$V_{SS}(0)$	$V_{DD}(1)$
$V_{SS}(0)$	$V_{DD}(1)$	$V_{DD}(1)$
$V_{DD}(1)$	$V_{SS}(0)$	$V_{DD}(1)$
$V_{DD}(1)$	$V_{DD}(1)$	

Snabbfråga: Vilken grind?

V_A	V_B	V_O
$V_{SS}(0)$	$V_{SS}(0)$	$V_{DD}(1)$
$V_{SS}(0)$	$V_{DD}(1)$	$V_{DD}(1)$
$V_{DD}(1)$	$V_{SS}(0)$	$V_{DD}(1)$
$V_{DD}(1)$	$V_{DD}(1)$	$V_{SS}(0)$

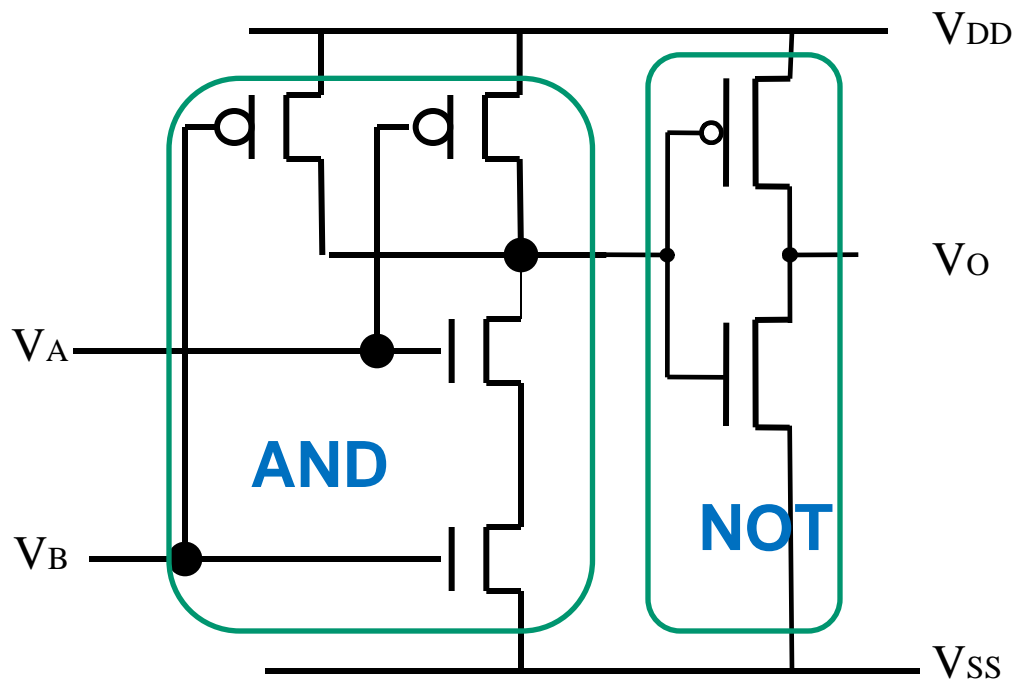
NAND-grinden

V_A	V_B	V_O
$V_{SS}(0)$	$V_{SS}(0)$	$V_{DD}(1)$
$V_{SS}(0)$	$V_{DD}(1)$	$V_{DD}(1)$
$V_{DD}(1)$	$V_{SS}(0)$	$V_{DD}(1)$
$V_{DD}(1)$	$V_{DD}(1)$	$V_{SS}(0)$

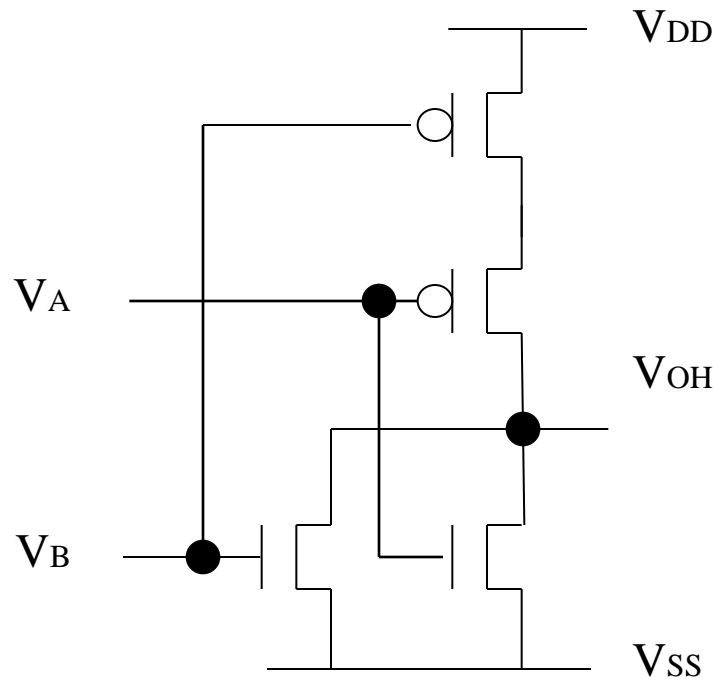
Area: $A_{\text{NAND}} = 4$ Transistors

AND-grinden!

Area: $A_{AND} = 6$ Transistors!

NOR-grinden

V_A	V_B	V_{OH}
$V_{SS}(0)$	$V_{SS}(0)$	$V_{DD}(1)$
$V_{SS}(0)$	$V_{DD}(1)$	$V_{SS}(0)$
$V_{DD}(1)$	$V_{SS}(0)$	$V_{SS}(0)$
$V_{DD}(1)$	$V_{DD}(1)$	$V_{SS}(0)$

Area: $A_{NOR} = 4$ Transistors

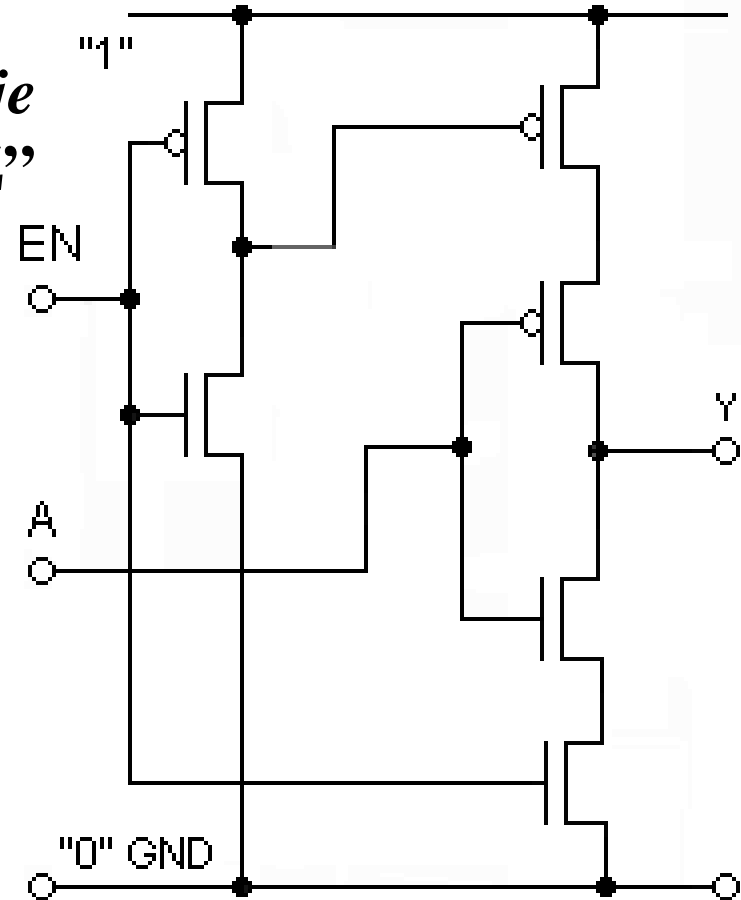
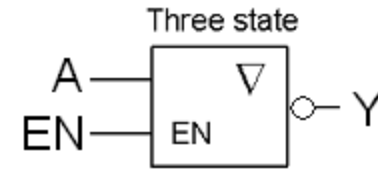
Negativ logik ?

- Man kan också vända på begreppen och låta **L** (låg spänning) representera en logisk 1:a och låta **H** (hög spänning) representera en logisk 0:a.
  - Detta kallas för negativ logik.
- En AND-funktion blir då en OR-funktion och vice versa.
  - Negativ logik eller positiv logik är egentligen egalt, men av tradition använder man sig av positiv logik.

Three-state ?

En CMOS-grind kan förutom "1" eller "0" även förses med ett *tredje* utgångstillstånd – **Three-state "Z"** (= fränkopplad utgång).

Om många utgångar kopplas ihop till **samma tråd** ("buss") så kan ju bara *en* av utgångarna åt gången få vara aktiv. De övriga hålls i Threestate-tillståndet.

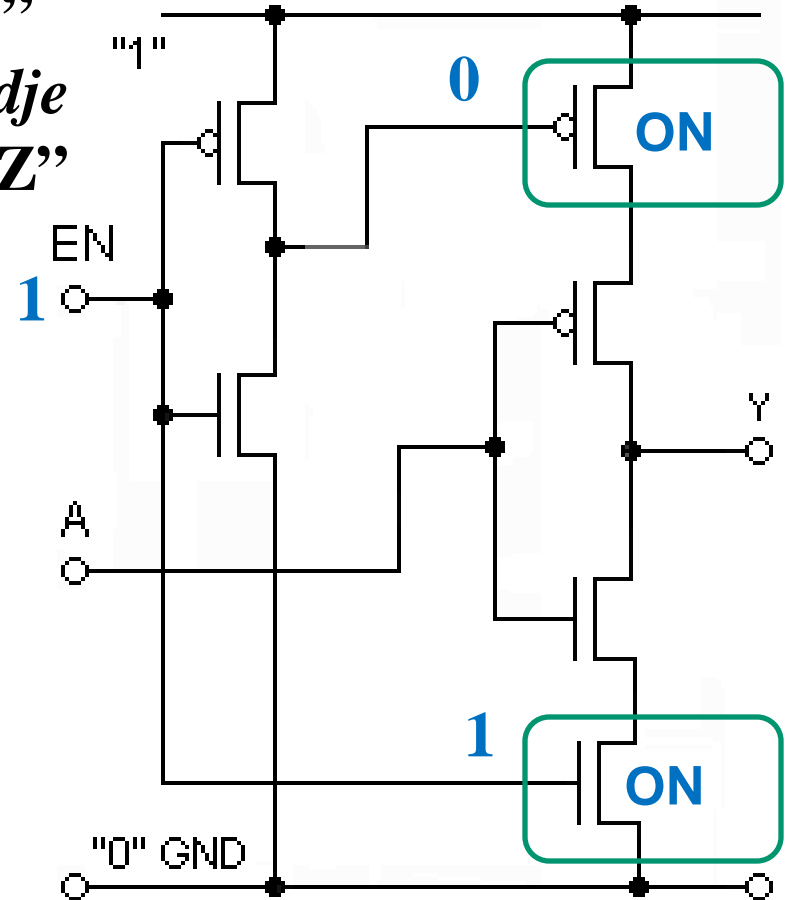
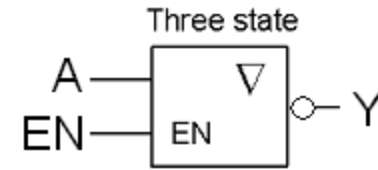

Three-state ?

En CMOS-grind kan förutom "1" eller "0" även förses med ett *tredje* utgångstillstånd – **Three-state "Z"** (= fränkopplad utgång).

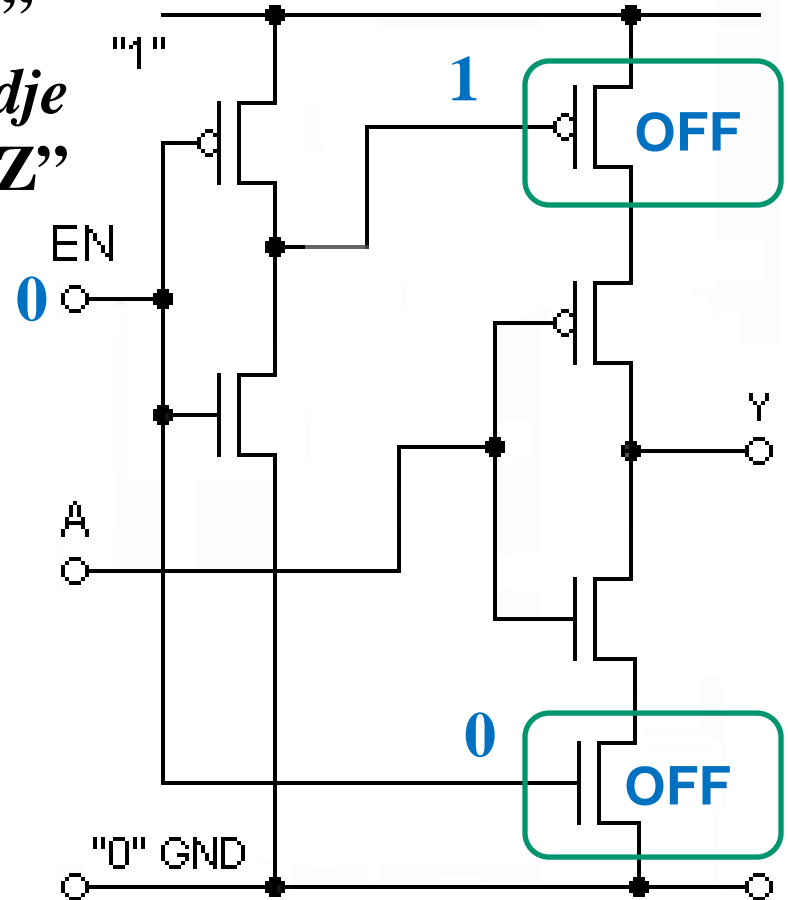
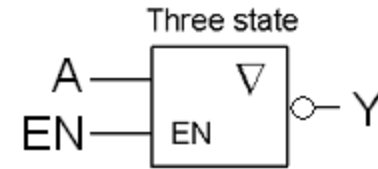
Om många utgångar kopplas ihop till **samma tråd** ("buss") så kan ju bara *en* av utgångarna åt gången få vara aktiv. De övriga hålls i Threestate-tillståndet.

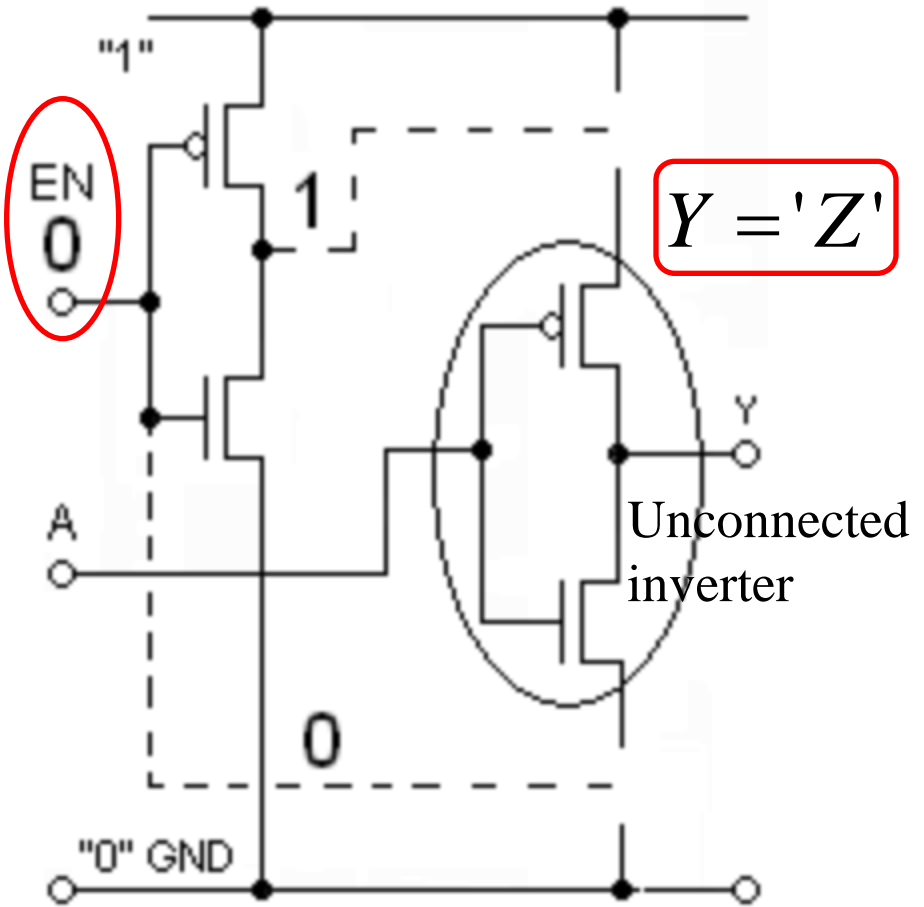
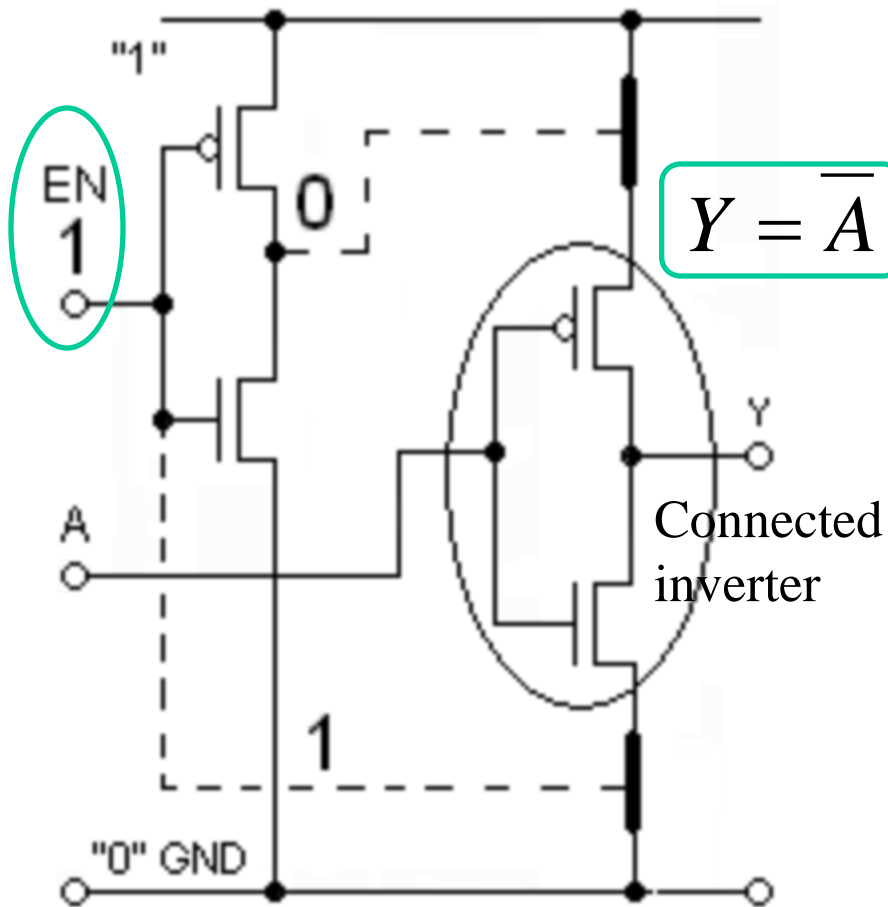
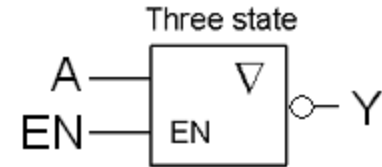
Three-state ?

En CMOS-grind kan förutom "1" eller "0" även förses med ett *tredje* utgångstillstånd – **Three-state "Z"** (= fränkopplad utgång).

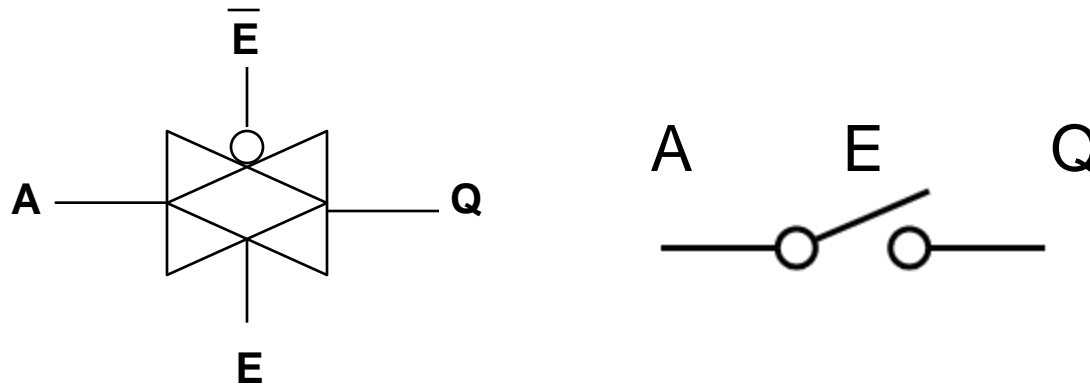
Om många utgångar kopplas ihop till **samma tråd** ("buss") så kan ju bara *en* av utgångarna åt gången få vara aktiv. De övriga hålls i Threestate-tillståndet.

Three state 'Z'

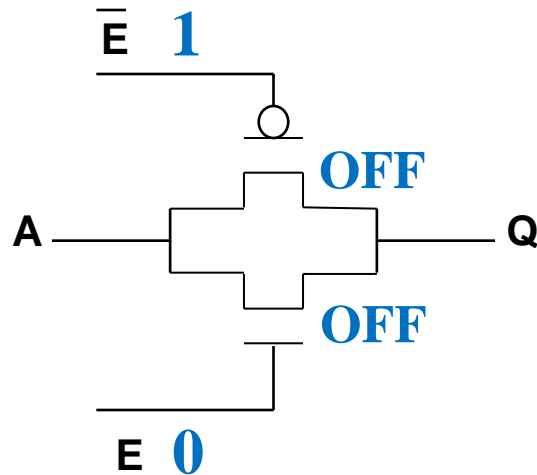
Transmissionsgrinden (Pass gate)

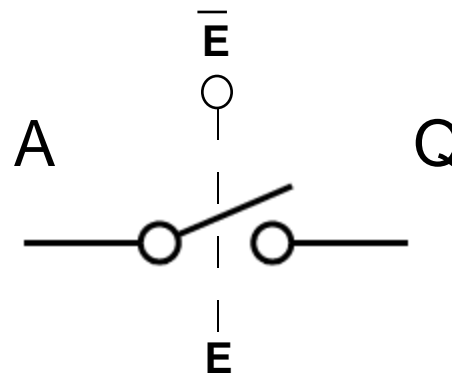
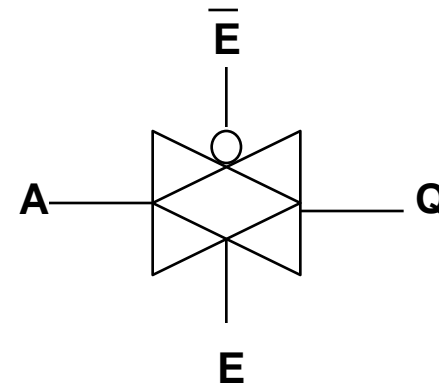
Utan att gå in på kretsdetaljerna så består en transmissionsgrind av en PMOS-transistor i **parallell** med en NMOS-transistor. Grinden styrs med E (och E') och är då att jämföra med en "vanlig" kontakt. En signal kan gå från A till Q, men även baklänges från Q till A. Transmissionsgrindskopplingar utnyttjar färre transistorer än andra grindar, men har sämre drivförmåga.

Area: $A_{TG} = 2$ Transistors

(Transmissionsgrinden)

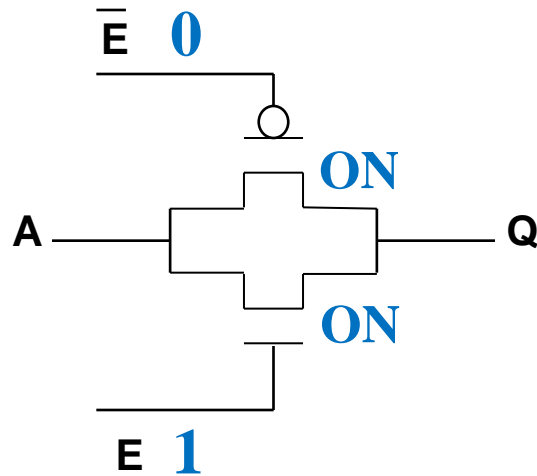

V_A	V_E	V_{OH}
L	L	Z
L	H	L
H	L	Z
H	H	H

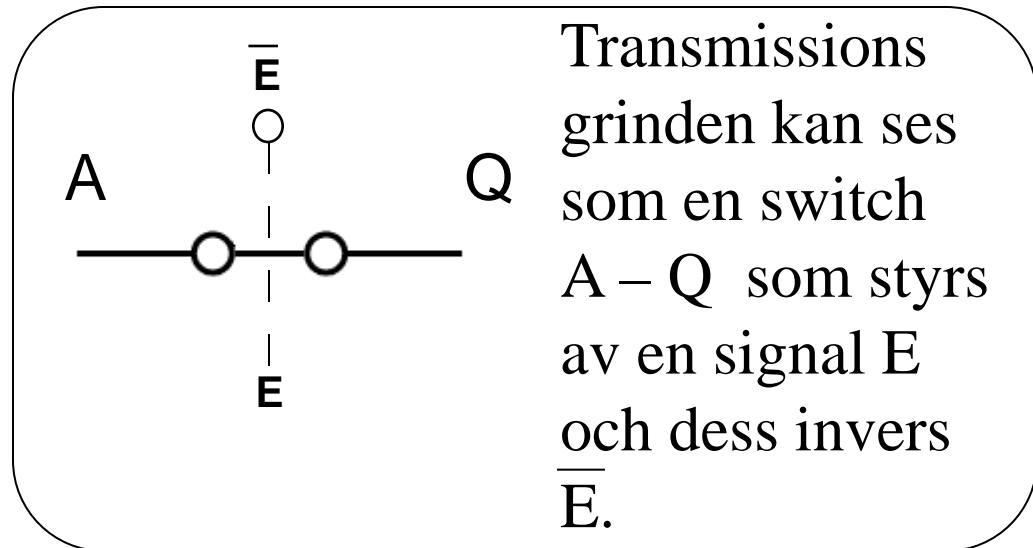
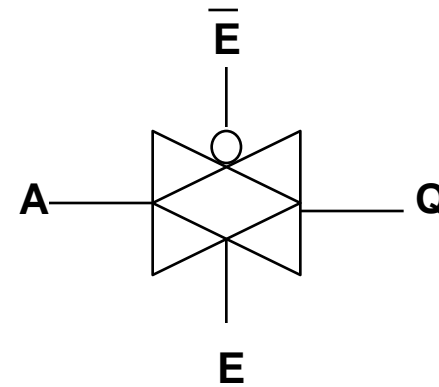

Transmissionsgrinden kan ses som en switch A – Q som styrs av en signal E och dess invers $\overline{E}$.

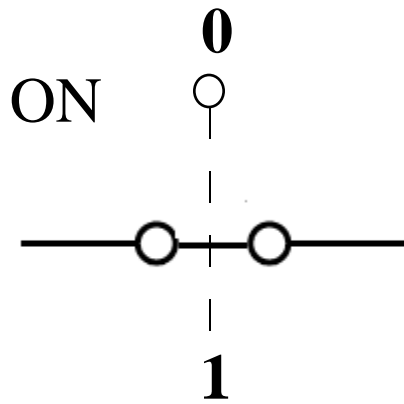
(Transmissionsgrinden)

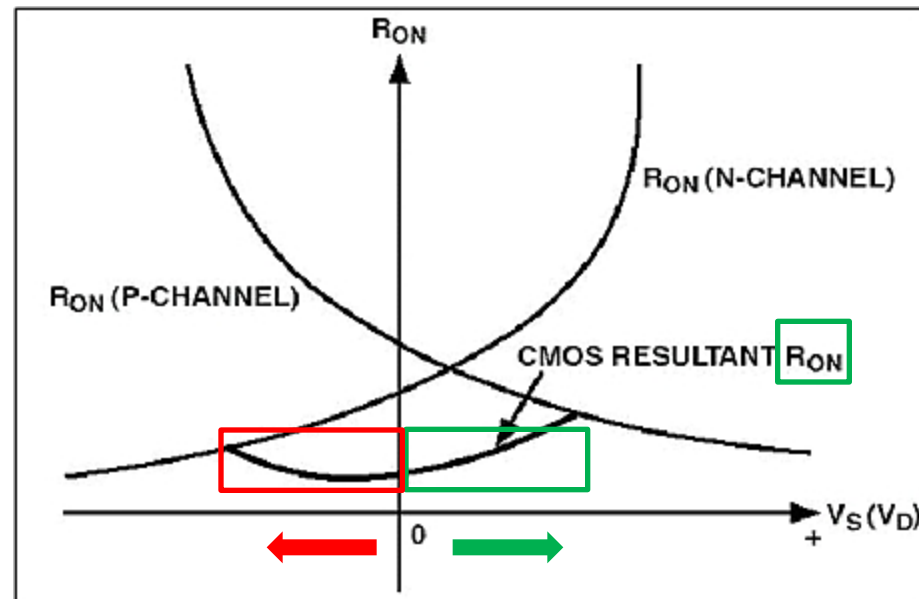
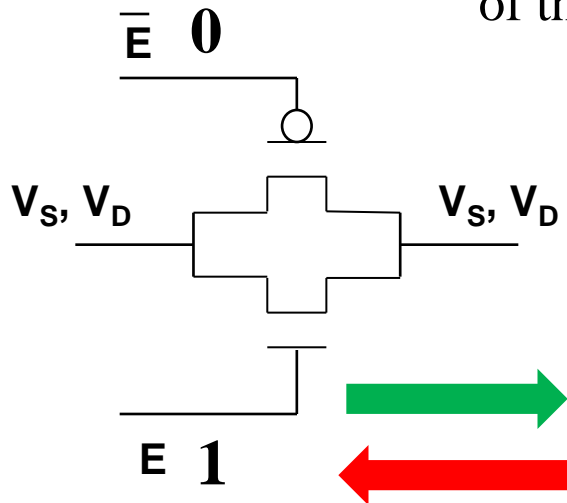
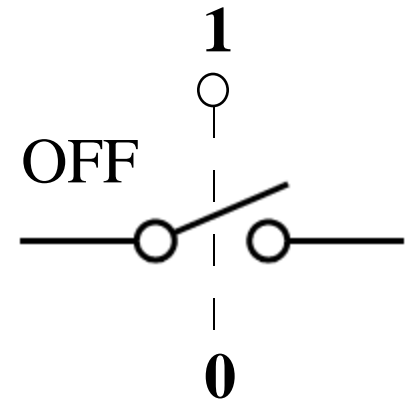
V_A	V_E	V_{OH}
L	L	Z
L	H	L
H	L	Z
H	H	H

(Inside story)

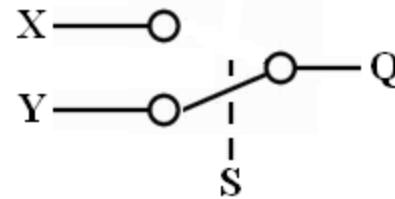
Transmission gate **ON**, both transistors are in parallel and contribute to the low On resistance of the switch.

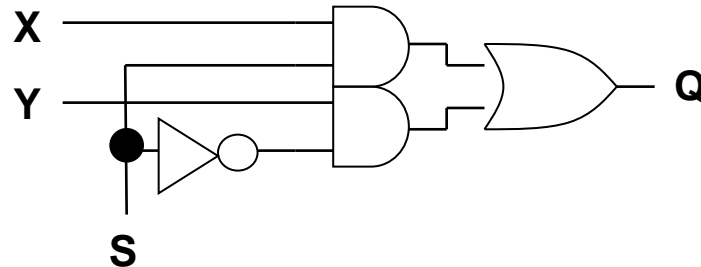
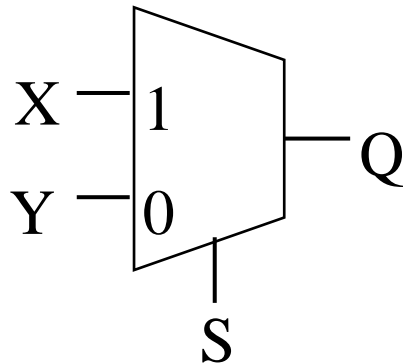
- The switch will work in both directions!

Vad är en multiplexor, **MUX**?

En multiplexor är en dataväljare.

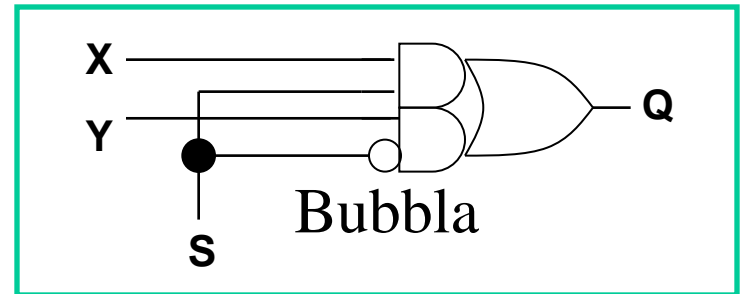
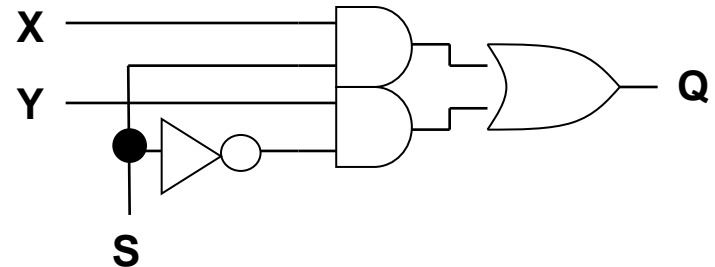
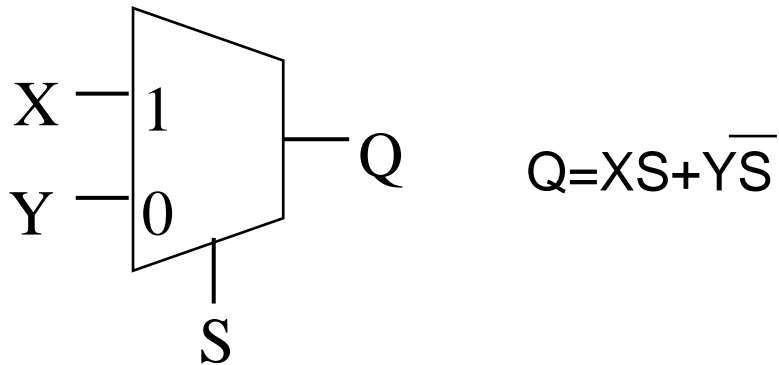
$$Q = XS + Y\bar{S}$$

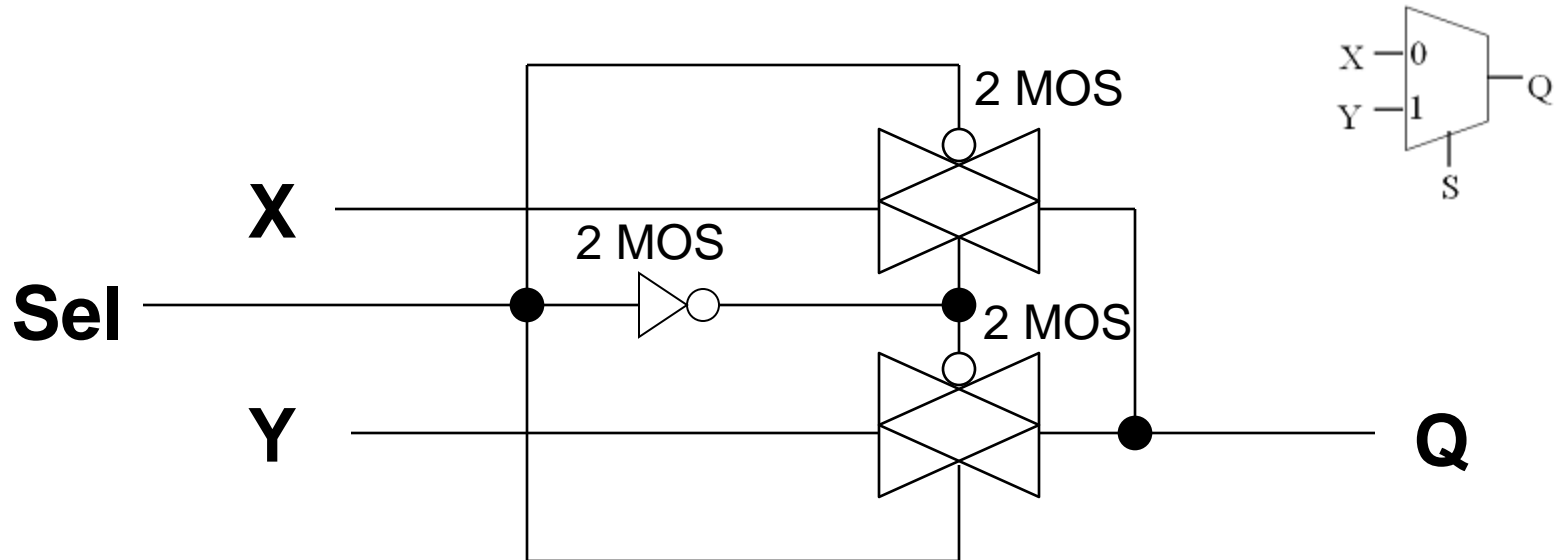
Förenklat ritsätt

Exempel: MUX

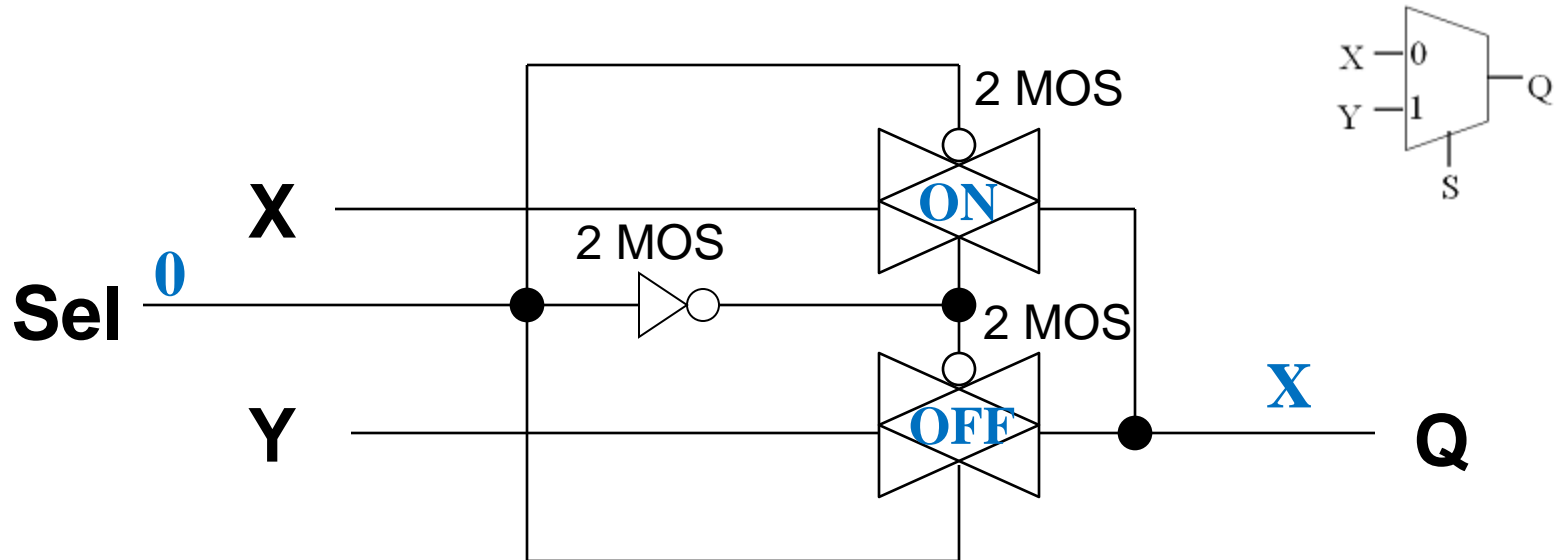
**Av inverteraren blir endast ringen kvar.
Mellanliggande ledningar underförstås.**

MUX med transmissionsgrind

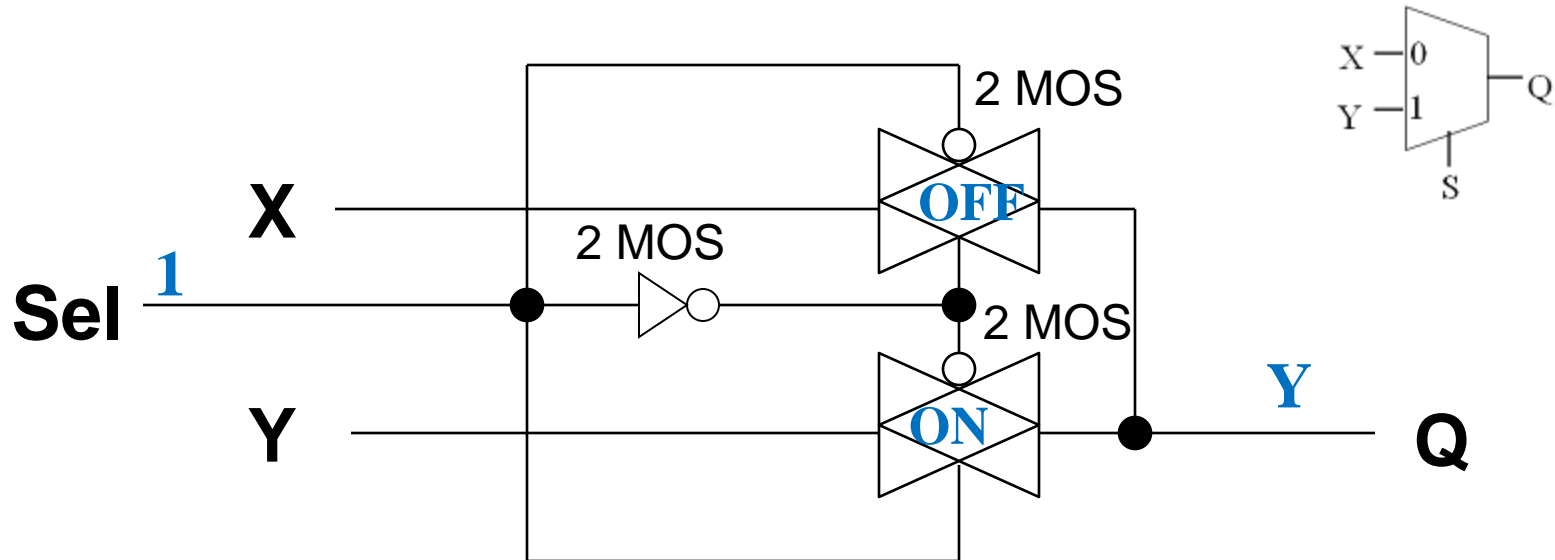
Area: $A_{\text{mux}} = 6$ Transistors

MUX med transmissionsgrind

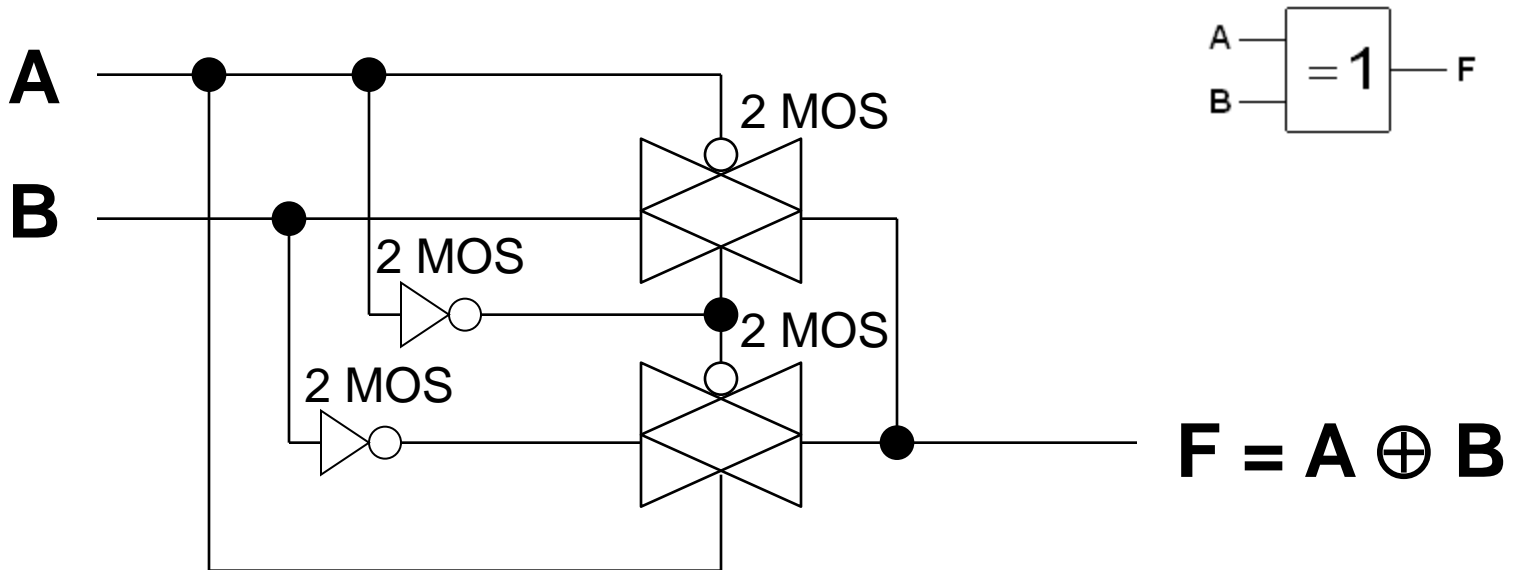
Area: $A_{\text{mux}} = 6$ Transistors

MUX med transmissionsgrind

Area: $A_{\text{mux}} = 6$ Transistors

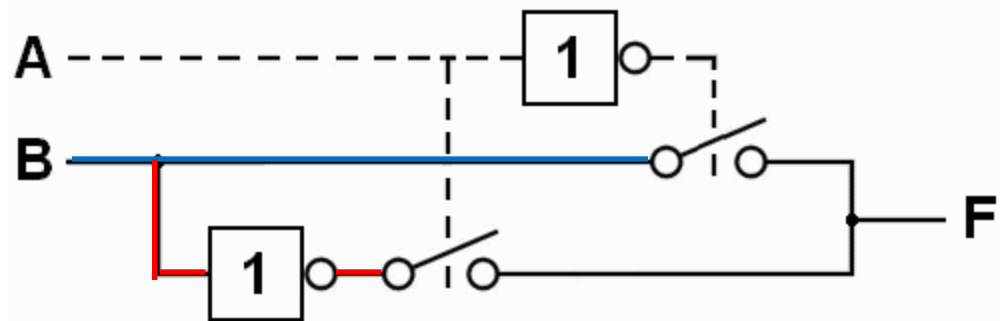
XOR med transmissionsgrind

Area: $A_{\text{XOR}} = 8$ Transistors

*Knappast
självklart?*

(**XOR** med transmissionsgrind)

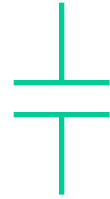
<i>A</i>	<i>B</i>	<i>F</i>
0	0	0
0	1	1
1	0	1
1	1	0

$F = B$

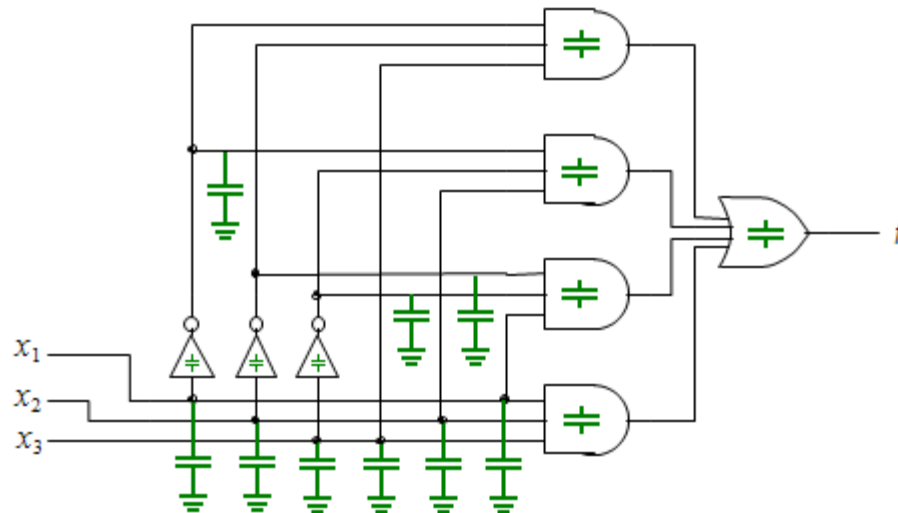
$F = \overline{B}$

Fördröjningar i kretsar

Alla ledningar i elektronikkretsar har kapacitans. Det tar ett tag för spänningar att nå slutvärdet. Dessa fördröjningar i kretsar och *mellan* kretsar begränsar snabbheten.

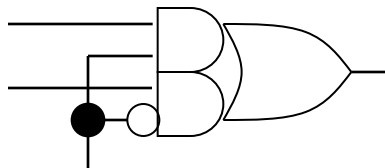

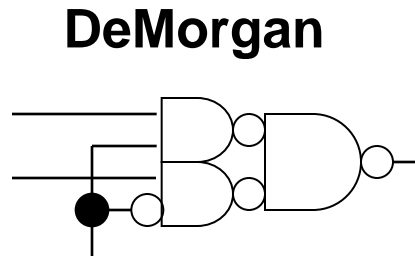
Typiska fördröjningar

NAND,NOR, NOT	T	NAND=standard T
NOT	$\frac{1}{2} T$, $1T$	(om NAND-grind)
NAND-NAND	2T	(2 NAND i rad)
AND-OR	4T, 3T	(NAND-NOT+NOR-NOT)
XOR,XNOR,MUX	3...5T	
XOR,MUX (med TG)	2T	

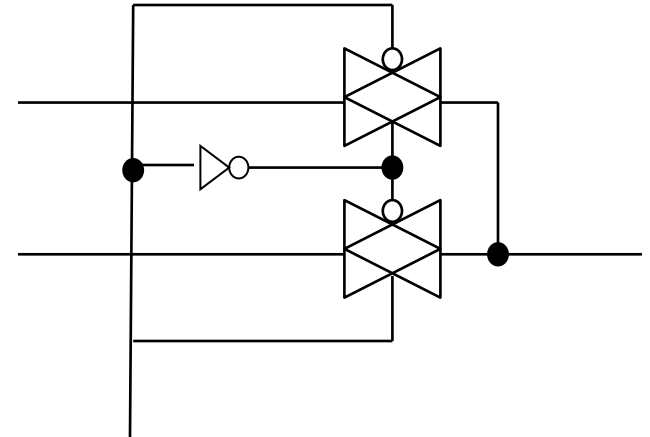
Optimerade strukturer för MUX

AND-OR

NAND-NAND

Area: $A_{\text{MUX}} = 2+6+6+6=20$

Transistorer

Delay: $T_{\text{MUX}} = 5T_{\text{NAND}}$

Area: $A_{\text{MUX}} = 6$ Transistorer

Delay: $T_{\text{MUX}} = \sim 2T_{\text{NAND}}$

Area: $A_{\text{MUX}} = 2+4+4 =$

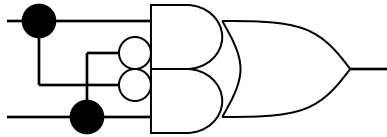
$= 10$ Transistorer

Delay: $T_{\text{MUX}} = 3T_{\text{NAND}}$

Bäst!

Optimerade strukturer för XOR

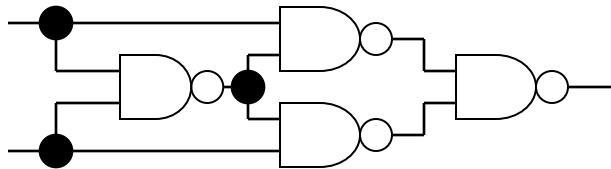

Area: $A_{XOR}=2+2+6+6+6=22$

Transistorer

Delay: $T_{XOR}=5T_{NAND}$

Nand only

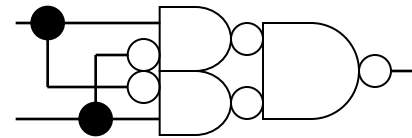

Area: $A_{XOR}=4+4+4+4=16$

Transistorer

Delay: $T_{XOR}=3T_{NAND}$

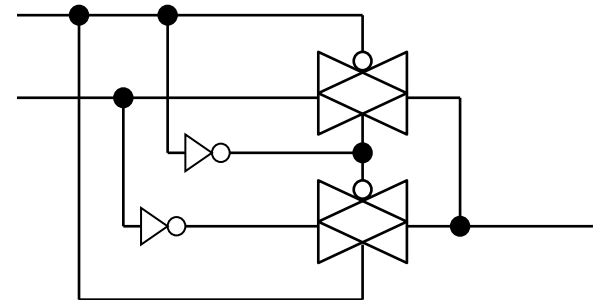
DeMorgan

Area: $A_{XOR}=2+2+4+4=12$

Transistorer

Delay: $T_{XOR}=3T_{NAND}$

Area: $A_{XOR}=8$ Transistorer

Delay: $T_{XOR} \sim 2T_{NAND}$

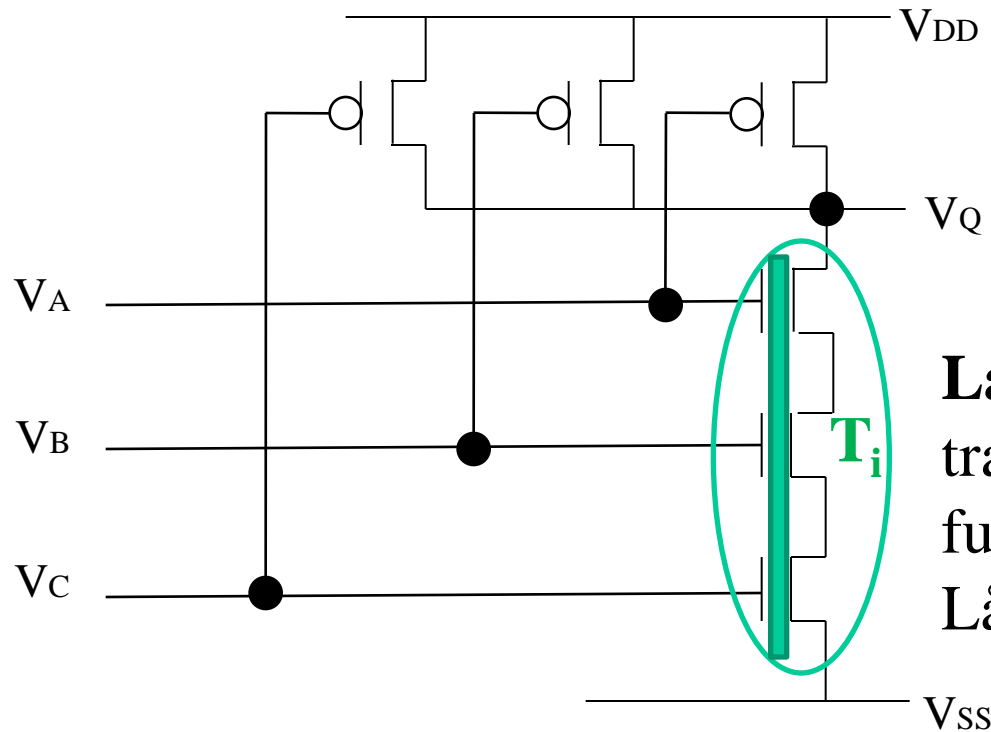
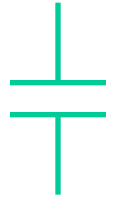

Bäst!

Fan-out och Fan-in

- **Fan-out** - en utgång driver många ingångar. Utgången lastas ned med summan av ingångarnas kapacitanserna $\Rightarrow$ fördröjningen **T** blir **last-beroende**.
- **Fan-in** - en grind har många ingångar. Detta medför att den har fler inre kapacitancer $\Rightarrow$ den inre fördröjningen **T_i** (även kallad den intrinsiska fördröjningen) blir större.

Grindar med flera ingångar

3-input NAND

Man använder sällan grindar med fler än **fyra** ingångar.

Lång rad av seriekopplade transistorer ger långsam funktion! Spänningsdelning. Låg spänning över varje transistor

Hög Fan-in löses med trädstrukturer

Bara en
kontakt?

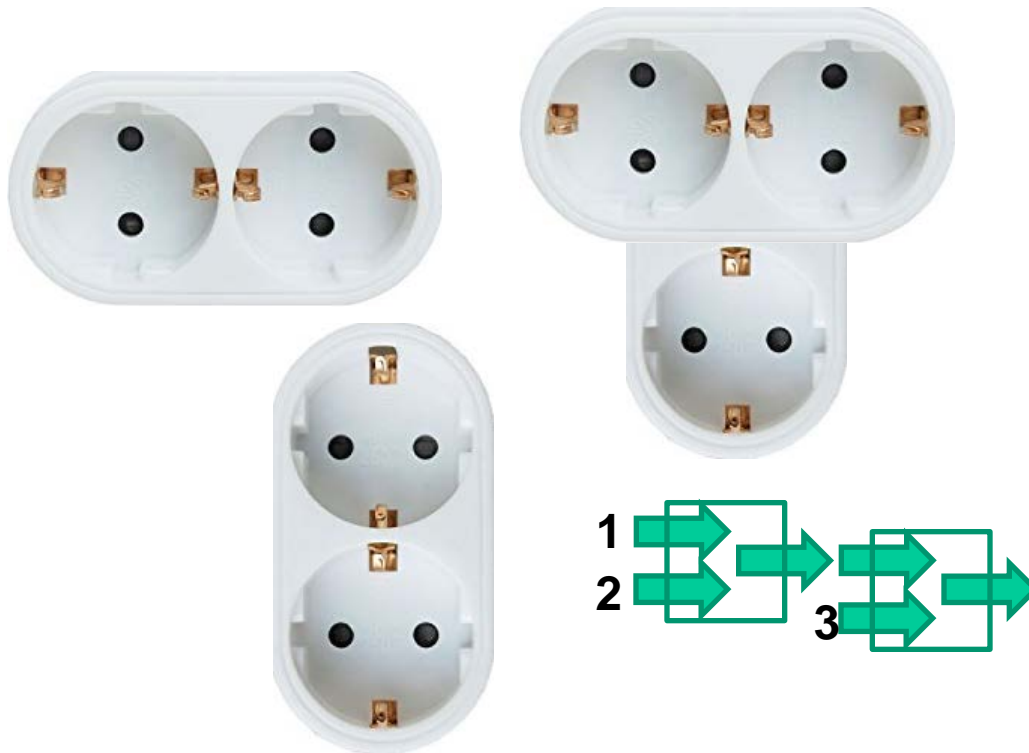

1 →

Hög Fan-in löses med trädstrukturer

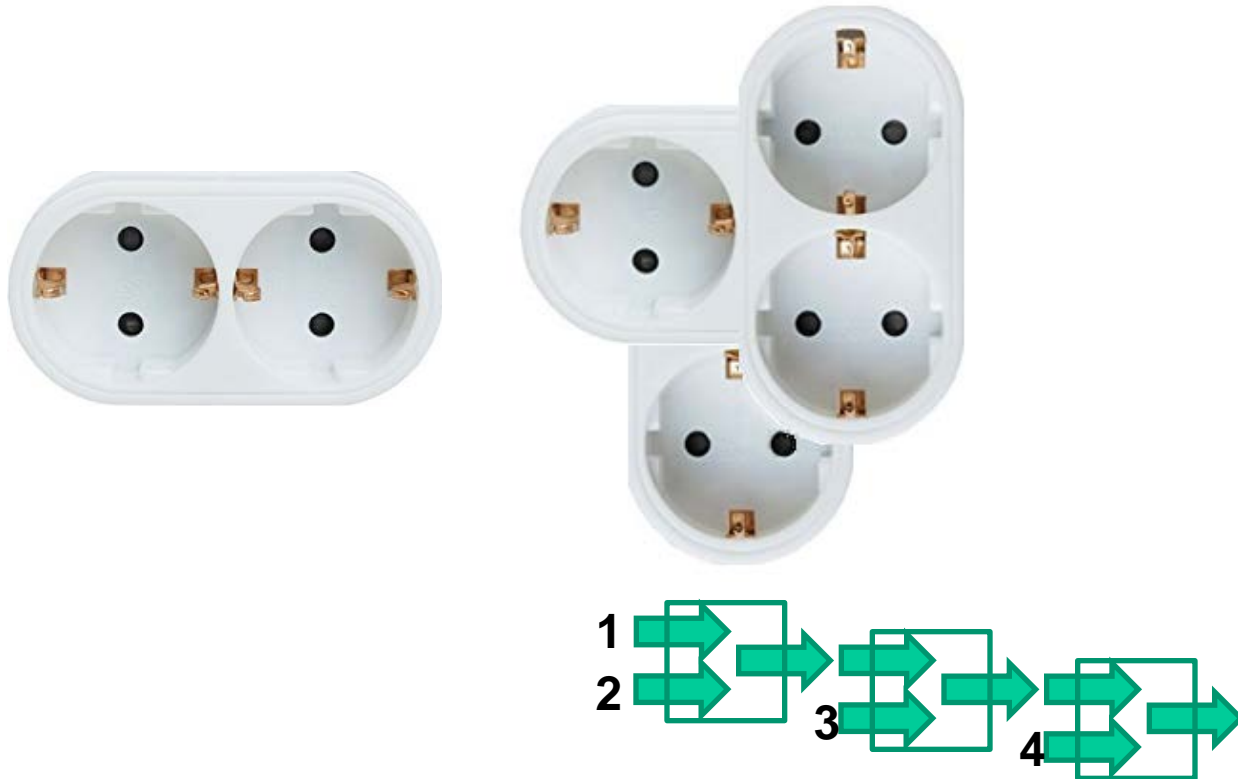

Hög Fan-in löses med trädstrukturer

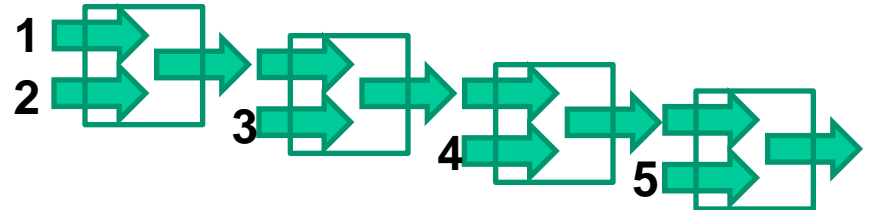
Hög Fan-in löses med trädstrukturer

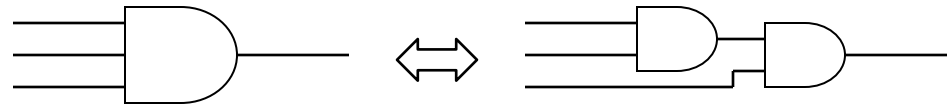
Hög Fan-in löses med trädstrukturer

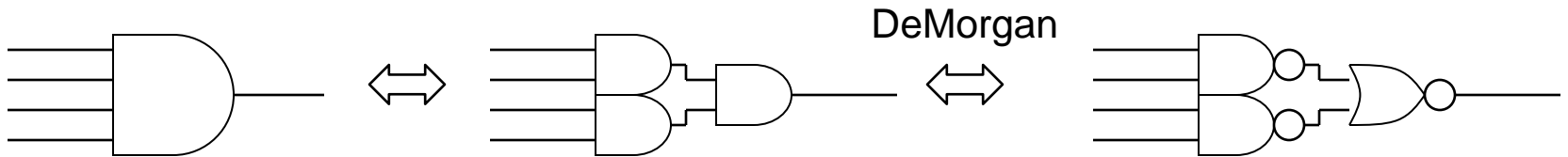
Nu fem
kontakter!

Hög Fan-in löses med trädstrukturer

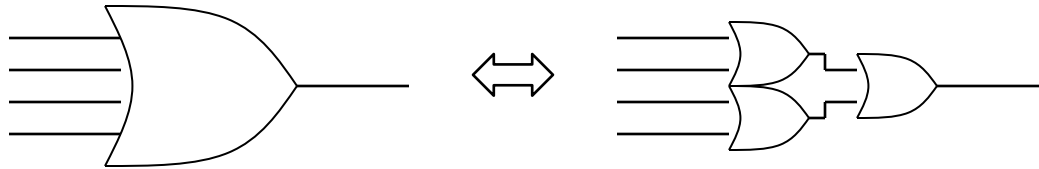
$$a \cdot b \cdot c = a \cdot (b \cdot c)$$

$$a \cdot b \cdot c \cdot d = (a \cdot b) \cdot (c \cdot d) \quad \overline{\overline{(a \cdot b)} + \overline{(c \cdot d)}} = a \cdot b \cdot c \cdot d$$

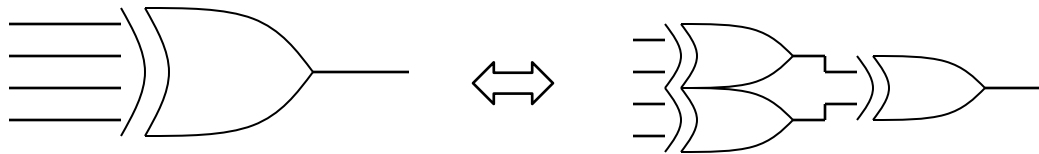
Till priset av ökat grind-djup (fördröjning)

Fler trädstrukturer

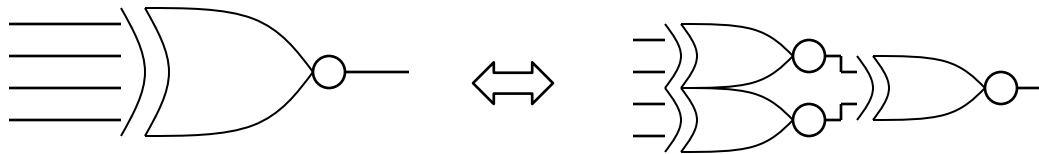

$$a + b + c + d = (a + b) + (c + d)$$

Till priset av
ökat grind-djup
(fördröjning),
men effekten av
inre kapacitanser
hade blivit värre.

$$a \oplus b \oplus c \oplus d = (a \oplus b) \oplus (c \oplus d)$$

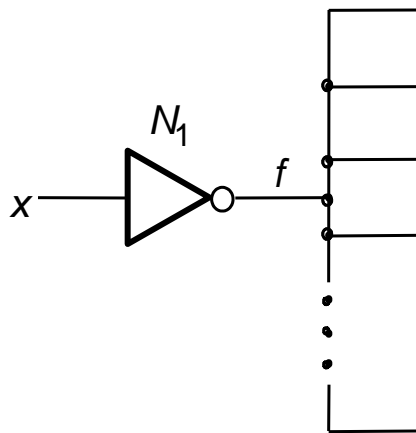

$$\overline{a \oplus b \oplus c \oplus d} = \overline{(a \oplus b) \oplus (c \oplus d)}$$

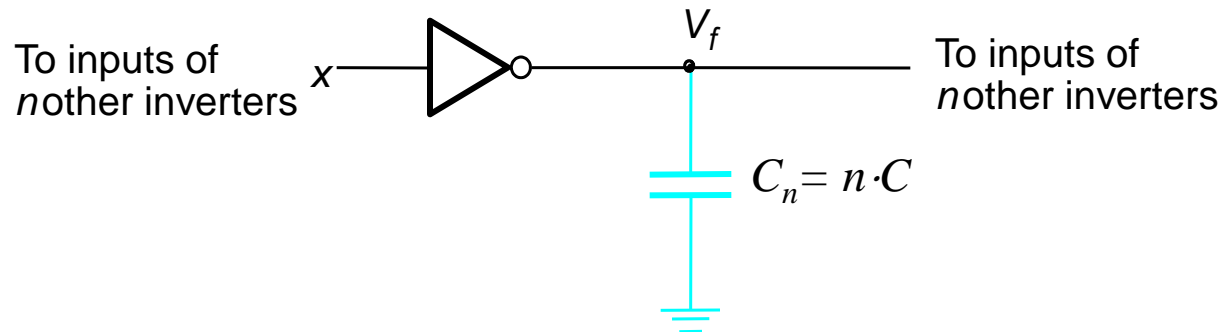
***Kan Du bevisa
dessa likheter?***

Fan-out

- Antalet grindar som en grind driver betecknas som fan-out
- Alla grindar som drivs ökar den kapacitativa lasten

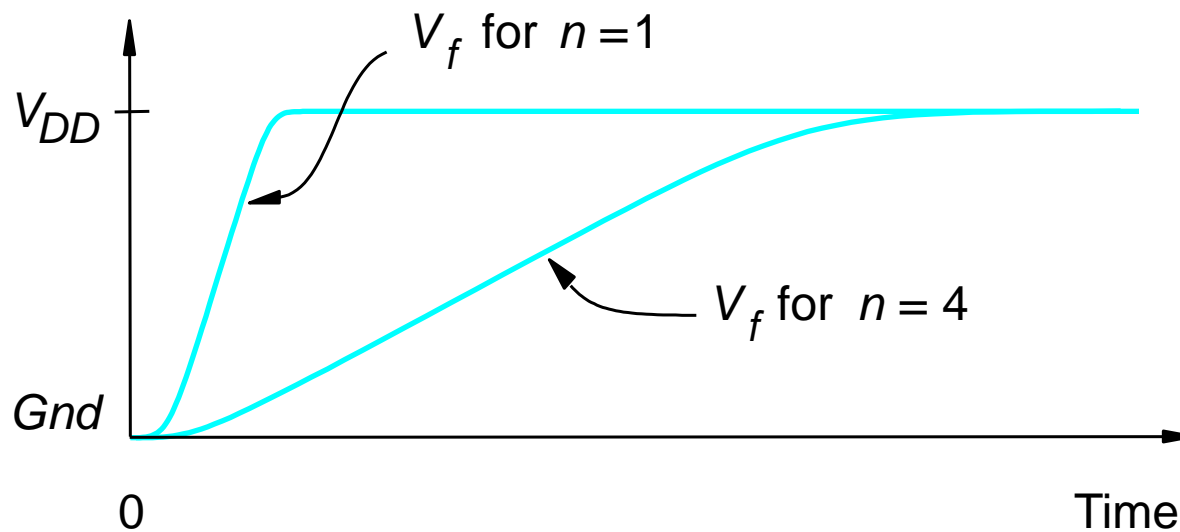
(a) Inverter that drives n other inverters

(b) Equivalent circuit for timing purposes

Fan-out

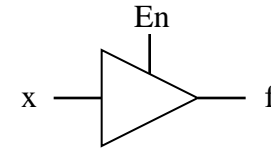
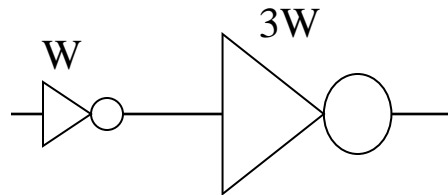
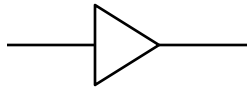
- Födröjningen för olika fan-outs

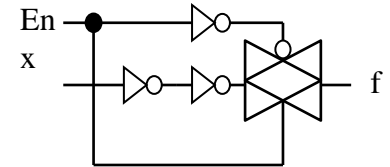
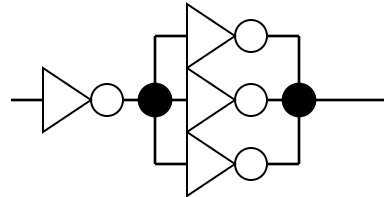
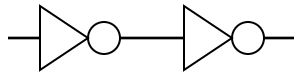
Buffer

- En buffer är en krets som implementerar funktionen $f(x) = x$ (det vill säga ut = in)
- Idén med bufferten är att ökar drivförmågan av kapacitativa laster
  - För att öka drivförmågan så använder man större transistorer
  - Buffrar kan dimensioneras så att de kan driva större strömmar

Hög Fan-out – använd buffer

x	En	f
0	0	Z
0	1	0
1	0	Z
1	1	1

Non-inverting Buffer

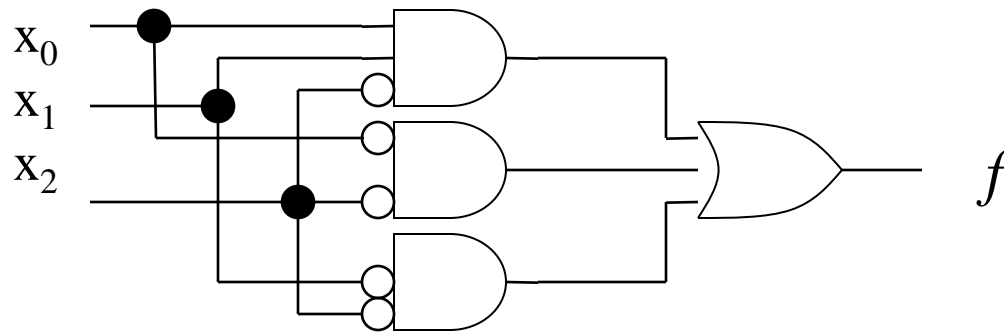
High-Fan-Out Buffer

Tri-state Buffer

Critical path (den längsta vägen)

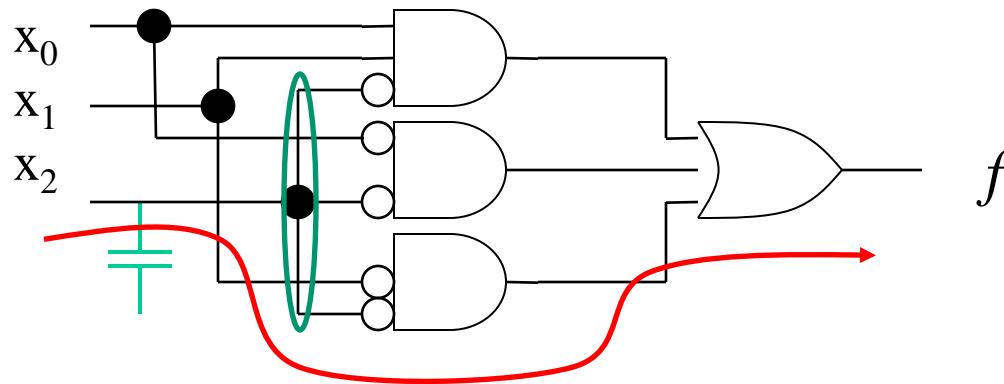
$$f = x_0 x_1 \bar{x}_2 + \bar{x}_0 \bar{x}_2 + \bar{x}_1 \bar{x}_2$$

Vilken väg till utgången tar längst tid? $x_0 x_1 x_2$?

”Critical path”

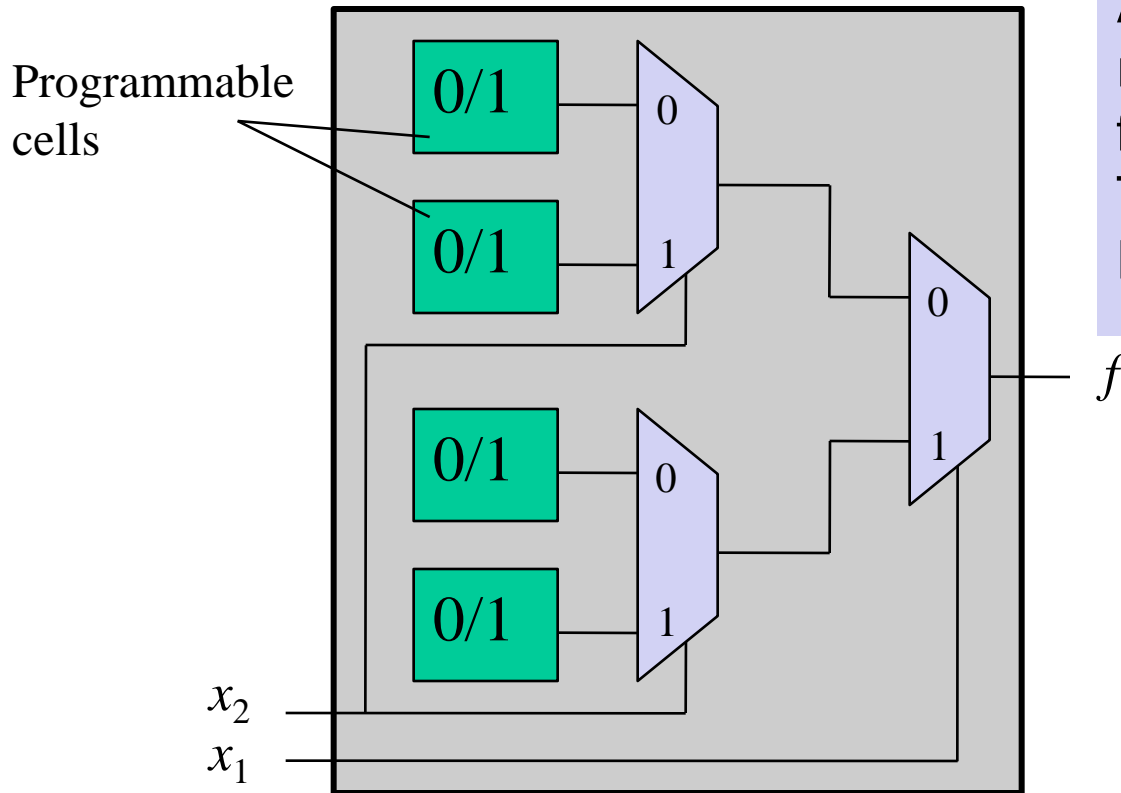
$$f = x_0 x_1 \overline{x_2} + \overline{x_0} \overline{x_2} + \overline{x_1} \overline{x_2}$$

$x_0 x_1 x_2$ passerar alla var sin NOT , AND, och OR, på vägen mot utgången f , men x_2 belastas av *tre* ingångar, x_0 och x_1 bara av *två*. ”Critical path” blir x_2 !

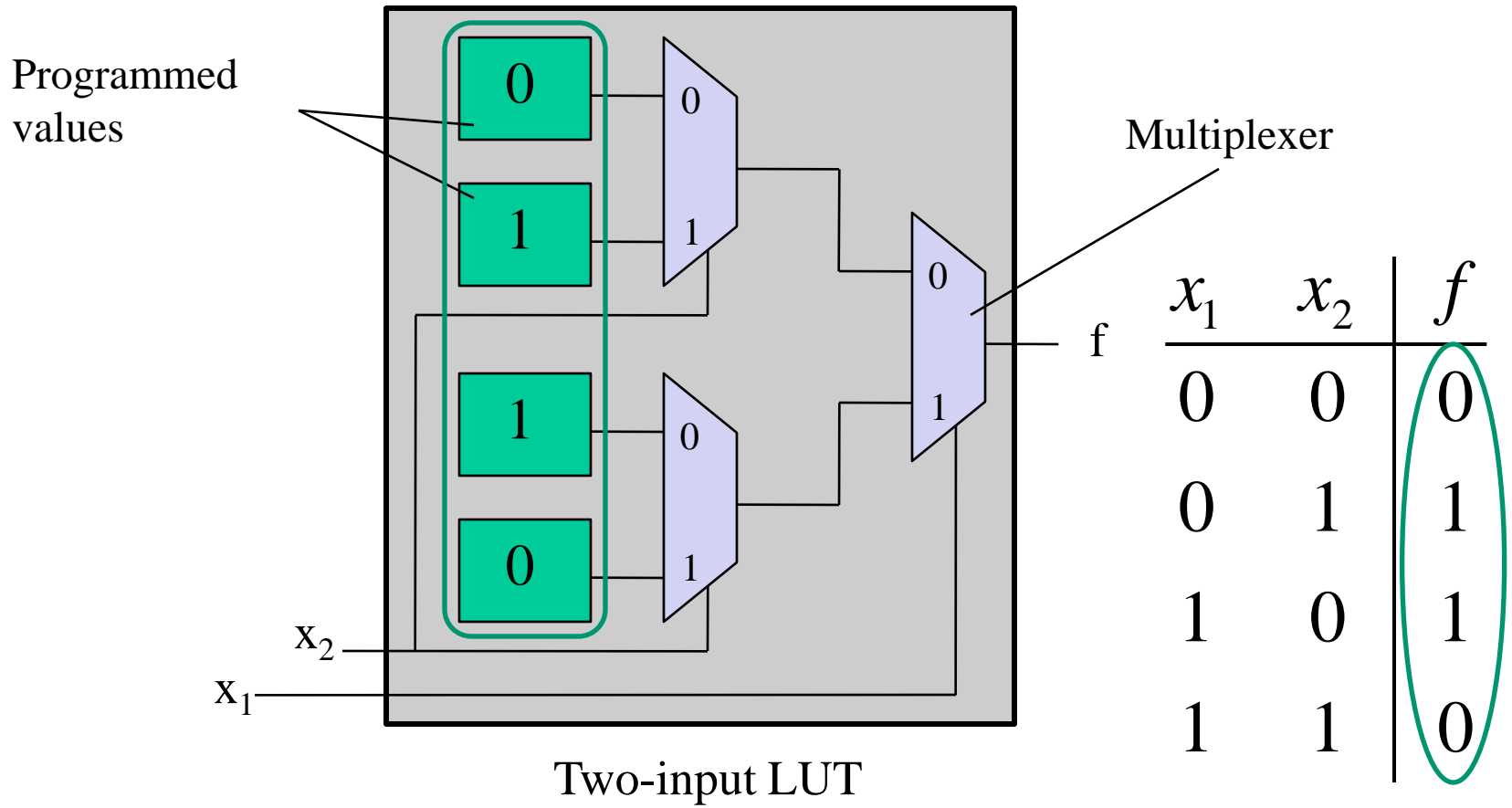
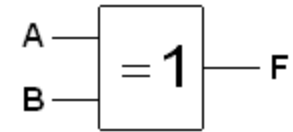
Look-up-tables (LUT)

Two-input LUT

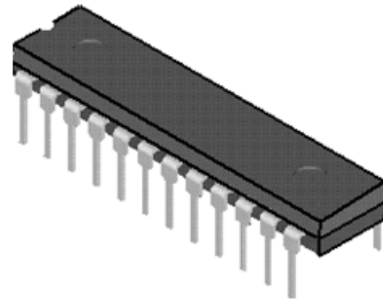
A LUT with n inputs can realize all combinational functions with n inputs
The usual size in an FPGA is $n=4$

Ex. XOR-funktion

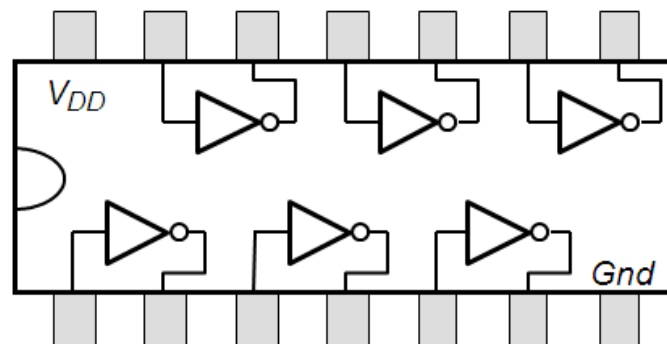

7400-series standard chips

(a) Dual-inline package

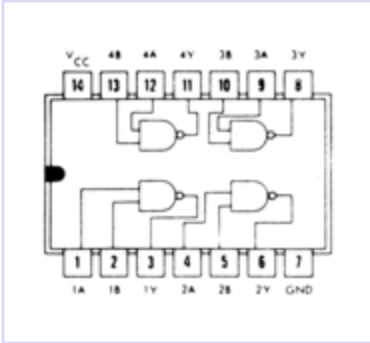

(b) Structure of 7404 chip

Standardkretsarna används mest som reservdelar

ELFA
Allt mellan antenn och jord

Logikkrets DIL-14, 74HC00N
Aktiva komponenter > Digitala kretsar / Utvecklingsverktyg / Kristaller > 74-logik

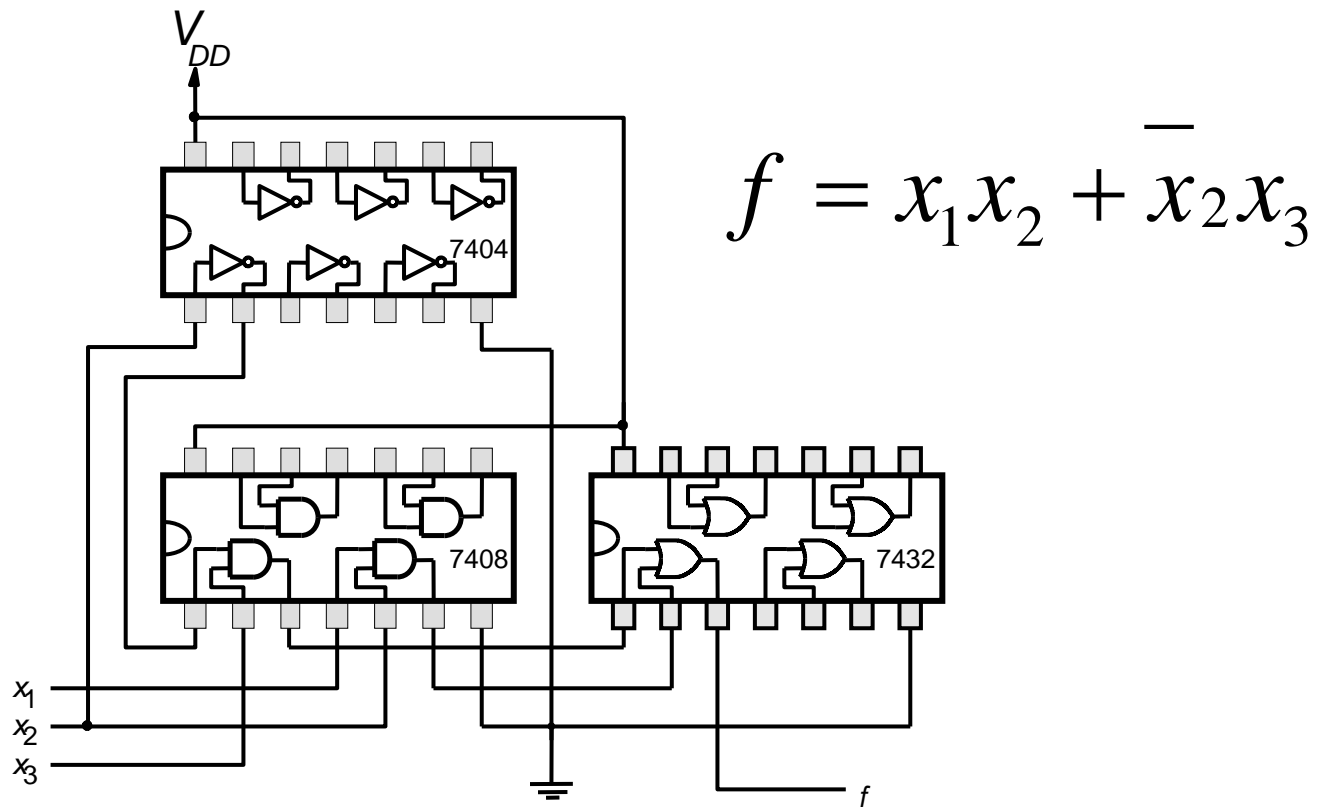
Kvantitet	Artikelnr.	Pris/styck
1	73-500-10	1- 5.77
<input type="button" value="Köp"/>		25- 3.35
		100- 2.42
☒ Levereras normalt samma dag		
☒ Uppfyller ROHS direktivet		
Saldo		
Centrallager Veddesta		<input type="button" value="Saldokontroll"/>
Tillgängligt lagersaldo		1175
Vi reserverar oss för mellanförsäring och lagersaldofel.		

Inte så dyra!

Men många fler än skolorna behöver kretsarna. Det finns många kvar i lager ...

Implementering av en logisk funktion

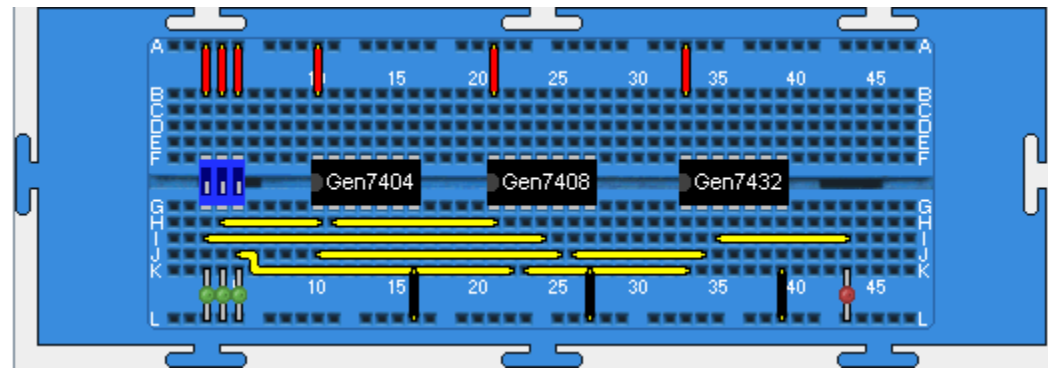
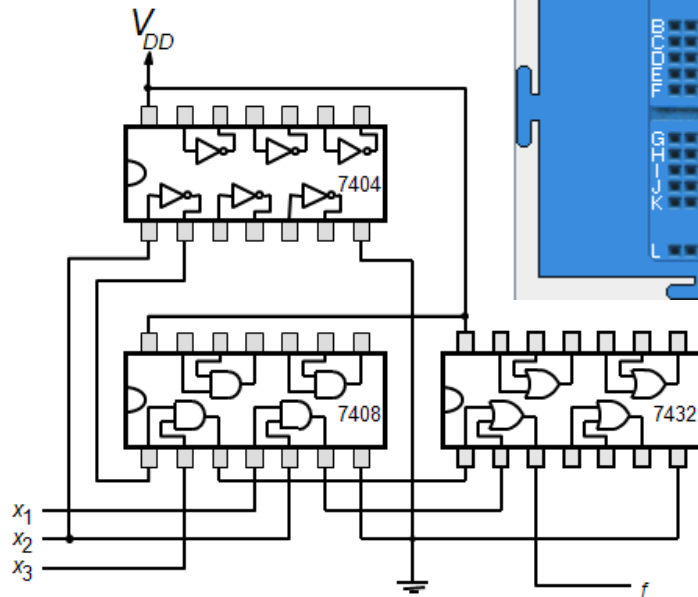

Hur testar man logiska funktioner?

Man kan koppla upp funktionen och kontrollmäta!

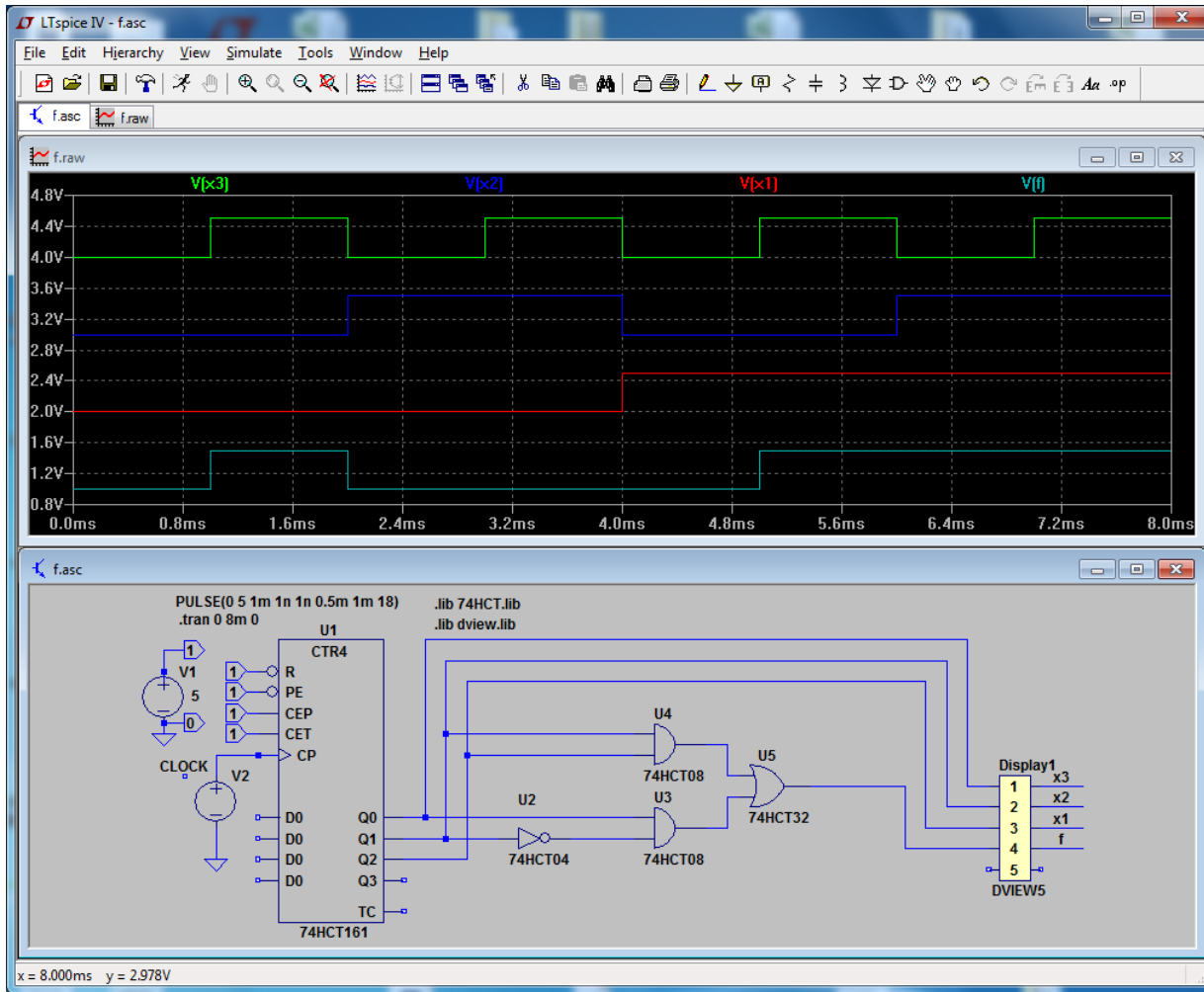
På kopplingsdäck:

Kapsel layout:

$$f = x_1x_2 + x_2x_3$$

Hur testar man logiska funktioner?

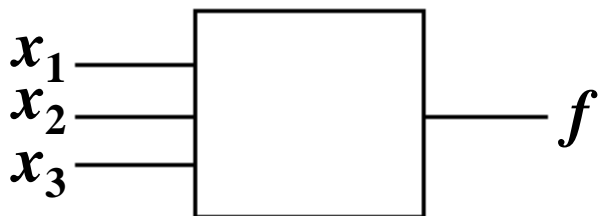
**Inför
laborationerna
simulerar vi
funktionerna med
LTSpice!**

$$f = x_1 x_2 + \overline{x_2} x_3$$

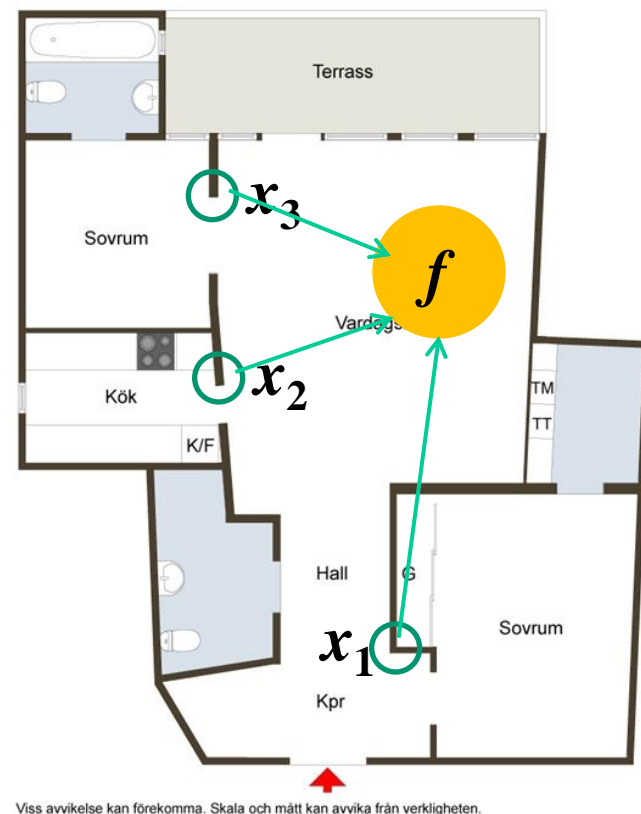
Kommer Du ihåg? Trevägs ljuskontroll

Brown/Vranesic: 2.8.1

Antag att vi behöver kunna tända/släcka vardagsrummet från tre olika ställen.

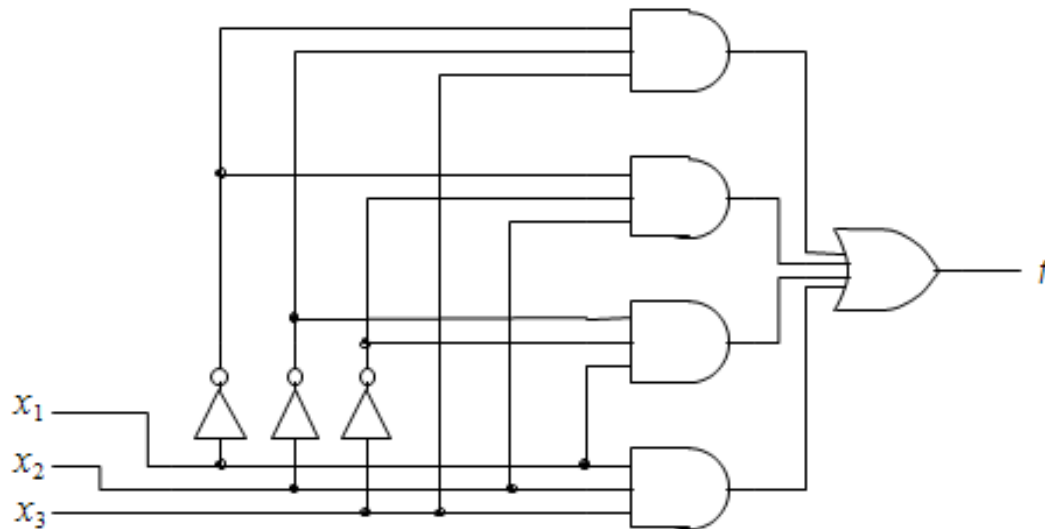
x_1	x_2	x_3	f
0	0	0	0
0	0	1	1
0	1	0	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	0	1	0
1	1	0	0
1	1	1	1

Trevägs ljuskontroll

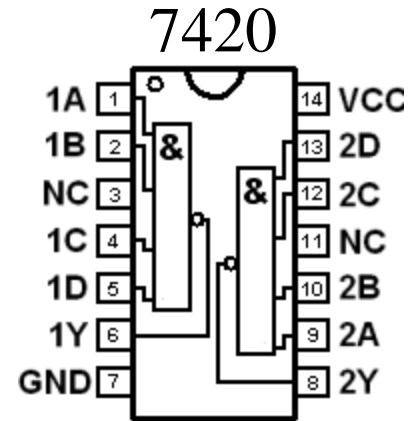
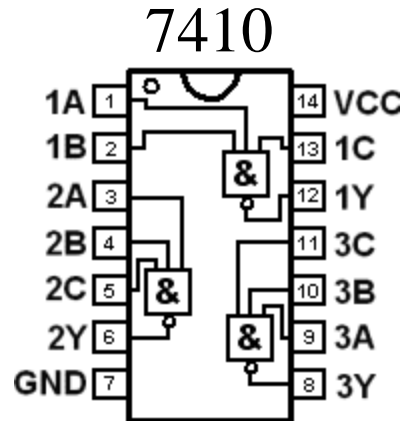
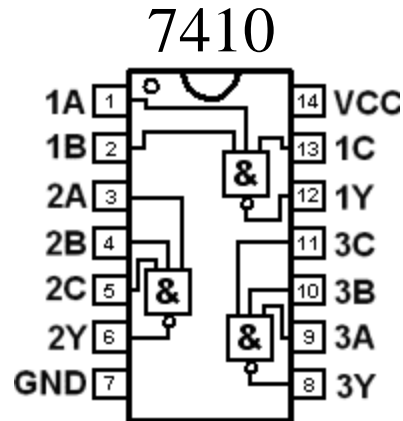
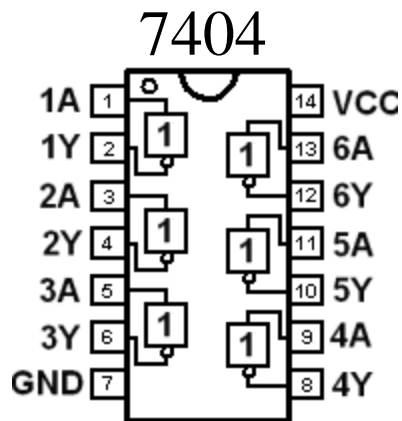
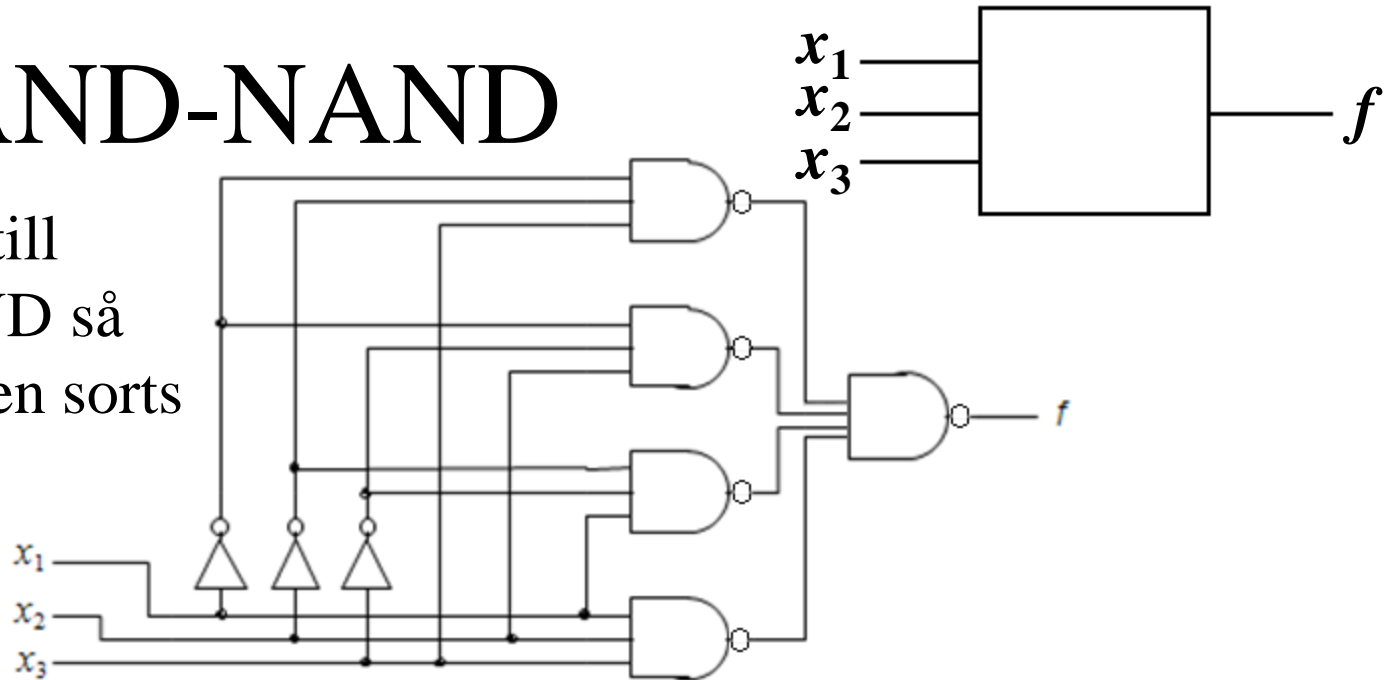
$$f = \sum m(1,2,4,7) = \bar{x}_1\bar{x}_2x_3 + \bar{x}_1x_2\bar{x}_3 + x_1\bar{x}_2\bar{x}_3 + x_1x_2x_3$$

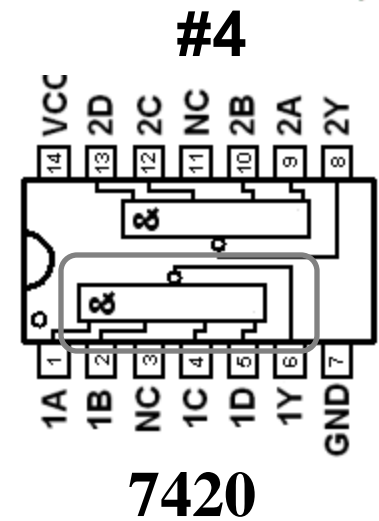
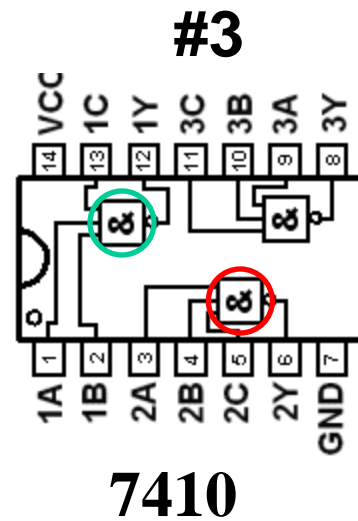
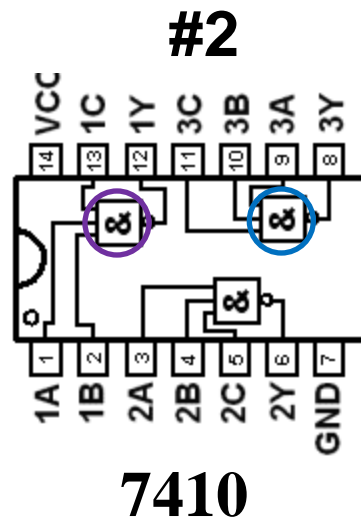
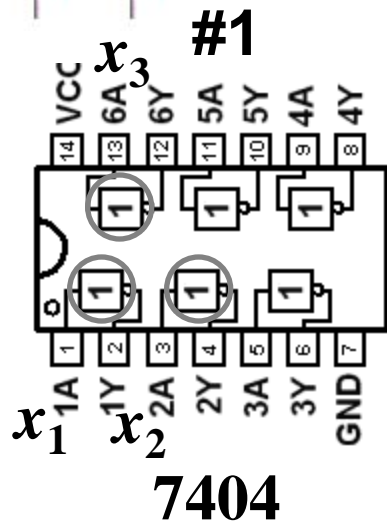
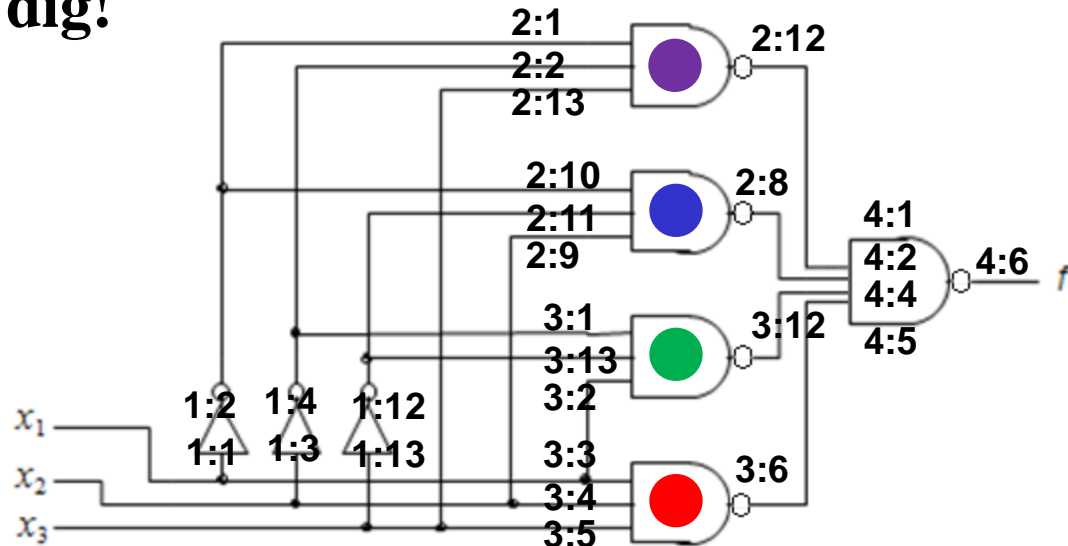
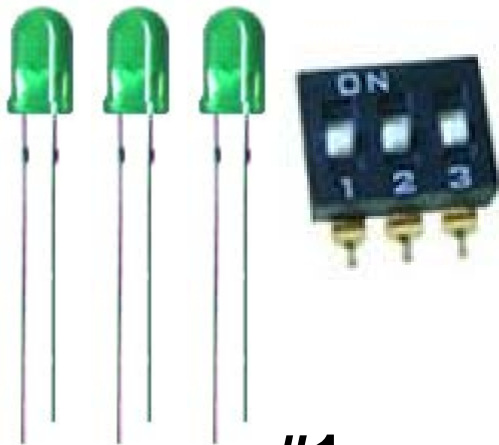
(a) Sum-of-products realization

NAND-NAND

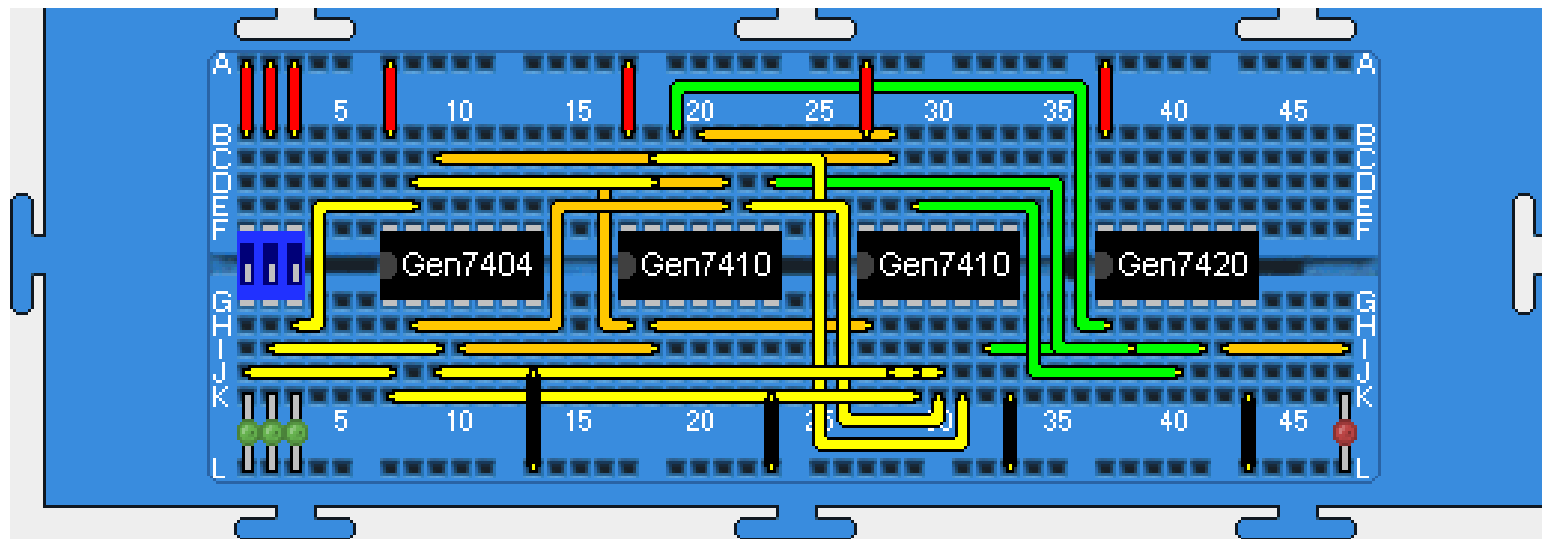
Om vi byter till
NAND-NAND så
behövs bara en sorts
grindar.

Du måste skriva dit pinn-nummer i schemat – annars kommer Du att villa bort dig!

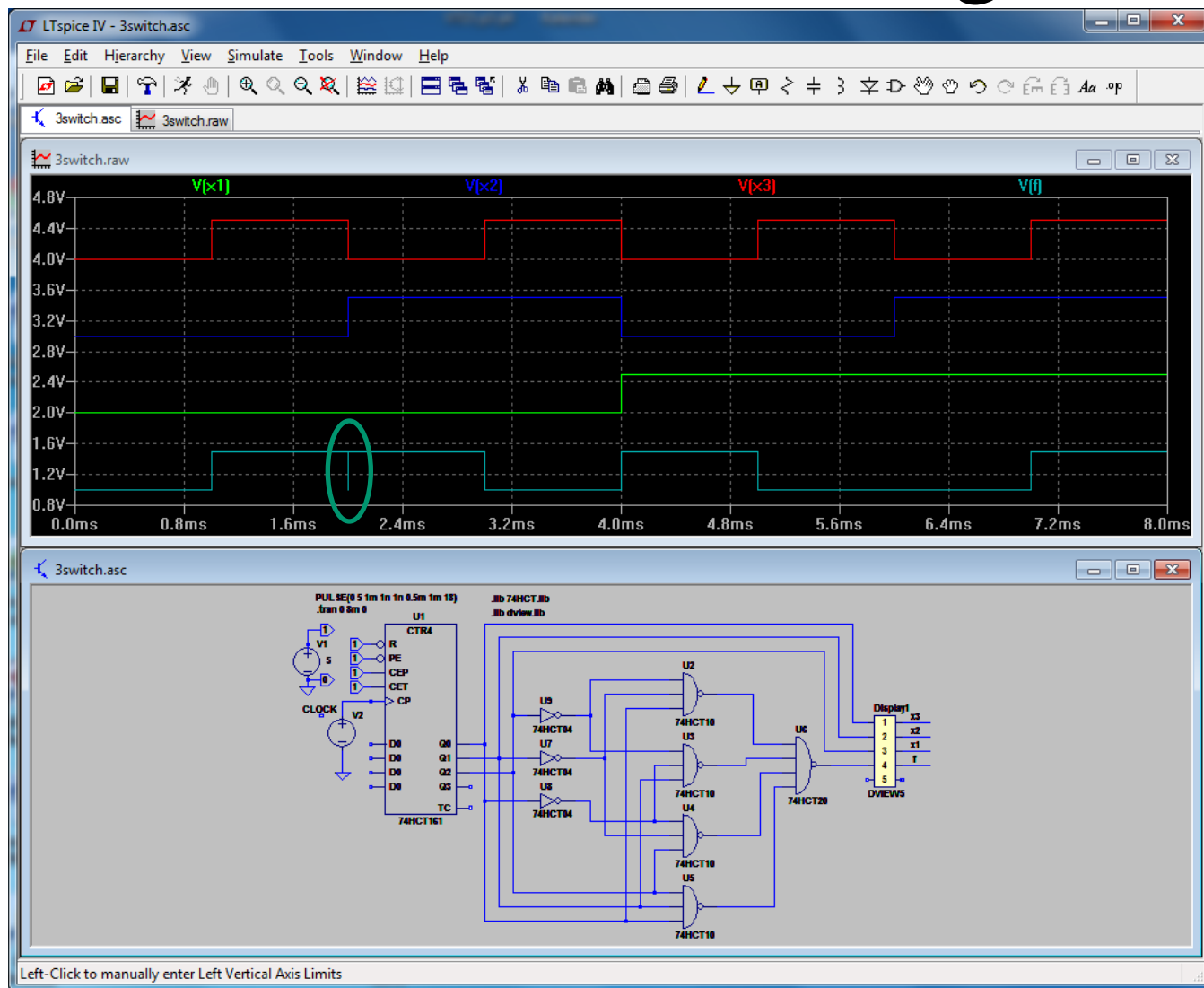

På kopplingsdäck

Simulera sanningstabellen

x_1	x_2	x_3	f
0	0	0	0
0	0	1	1
0	1	0	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	0	1	0
1	1	0	0
1	1	1	1

Något som Du vill fråga om?

Sammanfattning

- Logiska grindar kan implementeras med CMOS-teknologin
- CMOS-kretsar har en fördröjning
- **CMOS-kretsar förbrukar relativt lite effekt**

1 Kall luft sugas in på övervåningen. Där blandas den med uppvärmd luft från serverhallen så att den får rätt temperatur.

2 Luften går sedan vidare genom ett luftfilter och vidare genom en vattendimma för att få rätt luftfuktighet.

4 På baksidan av server-racken samlas den varma luften in och sugs tillbaka till luftintaget där den blandas med den kalla insugsluften.

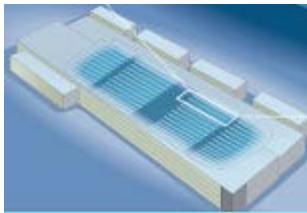
Servrarna har designats för att vara så strömsnåla och lättkylda som möjligt och har till exempel inget yttre hölje. De placeras i treradiga rack med 30 servrar i varje rad. Till varje rack finns en batterireserv.

3 Luften slussas sedan ner i själva serverhallen där den blåser förbilservarna.

Facebooks första serverhall i Luleå. Argumenten är kylan och ett elnät som inte haft avbrott sedan 1979.

Facebooks serverhall i Luleå

Driften av de tusentals servrarna slukar enorma mängder energi. Fullt utbyggd kräver anläggningen **120 MW**, mer än SSAB:s stålverk!

Hur skulle världen vara utan CMOS?

